

Dnr 2010-617-AFS

Dnr 10-7724

■ Utvärdering av NASDAQ OMX Derivatives Markets som central motpart, 2010

Denna utvärdering har tillkommit i enlighet med gällande överenskommelse mellan Riksbanken och Finansinspektionen om samarbete rörande finansiell stabilitet. Myndigheterna har samarbetat vid planeringen av utvärderingens inriktning och vid insamlingen och granskningen av de uppgifter som NASDAQ OMX Derivatives Markets har lämnat. Både Riksbanken och Finansinspektionen står bakom utvärderingens slutsatser. Det är i sin funktion som central motpart som NASDAQ OMX Derivatives Markets är av betydelse för stabiliteten i det finansiella systemet. Riksbanken och Finansinspektionen har därför utvärderat NASDAQ OMX utifrån European System of Central Banks (ESCB) och Committee of European Securities Regulators (CESR) *Recommendations for Central Counterparties In The European Union May 2009*.

Bedömning och rekommendation

Riksbankens och Finansinspektionens bedömning är att NASDAQ OMX Derivatives Markets som central motpart och clearingorganisation för handeln i derivatinstrument uppfyller samtliga utvärderade rekommendationer till fullo i enlighet med nedanstående uppställning.

Bedömningskategorier	Rekommendation
Uppfylld	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,12,13,14
Till stor del uppfylld	
Delvis uppfylld	
Ej uppfylld	
Ej tillämplig	11
Ej bedömd	15

Rekommendation 11 avser risker i länkar till andra centrala motparter och är inte tillämplig eftersom NASDAQ OMX Derivatives Markets inte har några sådana länkar. Rekommendation 15 avser reglering, tillsyn och övervakning av central motpartsclearing. I utvärderingen har respektive myndighets aktiviteter beskrivits utifrån gällande rekommendation. Myndigheterna har dock medvetet avstått från att själva bedöma sitt arbete och till vilken grad rekommendationen uppfylls.

SVERIGES RIKSBANK

(Brunkebergstorg 11), SE-103 37 Stockholm. Tel +46 8 787 00 00. Fax +46 8 21 05 31.
e-mail: registratorn@riksbank.se. www.riksbank.se DNR: 2009-612-AFS

FINANSINSPEKTIONEN

P.O Box 7821, (Brunnsgatan 3), SE-103 97 Stockholm. Tel +46 8 787 80 00. Fax +46 8 24 13 35
e-mail: finansinspektionen@fi.se. www.fi.se DNR 09-6749-316

NASDAQ OMX som central motpart

NASDAQ OMX Group är en internationell koncern som erbjuder handel med värdepapper och tekniska system för handel och hantering av värdepapper i mer än 50 länder.

NASDAQ OMX Stockholm AB (hädanefter NOMX STO) driver marknadsplatser för handel med bland annat aktier, räntebärande värdepapper och derivatinstrument i Sverige. NASDAQ OMX Derivatives Markets (hädanefter NOMX DM) är en bifirma till NOMX STO och används i verksamheten för handel och clearing av derivatinstrument.¹

NOMX DM är central motpart i clearingen av standardiserade derivatinstrument som handlas på NOMX DM derivatbörs. I egenskap av central motpart minskar NOMX DM marknadens motpartsrisiker i derivathandeln och är därför viktig för stabiliteten i det finansiella systemet.

NASDAQ OMX Group förvärvade 2008 Nord Pool Clearing ASA som är central motpart för elderivat och andra kontrakt som handlas på elbörsen Nord Pool ASA. Från och med slutet av december 2009 införlivades Nord Pool Clearing ASA i NOMX STO, och dess verksamhet bedrivs därefter i norsk filial till NOMX STO. NOMX STO utför även clearing för avistahandel med el med fysisk leverans i Storbritannien via marknaden N2EX som drivs i samarbete med Nord Pool Spot AS, och clearing av OTC-handlade kontrakt motsvarande de kontrakt som handlas på N2EX.

Denna utvärdering begränsar sig till NOMX DM i dess roll som central motpart för finansiella derivat. NOMX STO:s övriga verksamheter ingår i den utsträckning de påverkar NOMX DM:s clearingkapital.

Utvärderingen sker utifrån publikationen European System of Central Banks (ESCB) och Committee of European Securities Regulators (CESR) *Recommendations for Central Counterparties In The European Union May 2009*. Dessa rekommendationer utgår från de rekommendationer som har utarbetats av Committee on Payment and Settlement Systems (CPSS) och Technical Committee of the International Organization of Securities Commissions (IOSCO) och som återfinns i *Recommendations for Central Counterparties*². Rekommendationerna syftar till att ge en heltäckande bedömning av en central motparts hantering av olika typer av risker.

¹ En bifirma är ingen egen juridisk person utan avser en viss del av ett bolags verksamhet. En bifirma registreras hos Bolagsverket.

² CPSS-IOSCO *Recommendations for Central Counterparties*, BIS November 2004.

Bakgrund

NOMX STO bedriver börsverksamhet med bland annat aktier, räntebärande värdepapper och derivat.³ NOMX DM organiserar och ansvarar för clearingen och avvecklingen av derivattransaktioner. För derivattransaktionerna fungerar NOMX DM som central motpart.⁴ Det innebär att NOMX DM går in som säljare till alla köpare och köpare till alla säljare. Både den köpande och den säljande parten får därmed NOMX DM som motpart.

Legal status och tillsyn

För att kunna bedriva verksamhet med handel och central motpartsclearing av derivat har NOMX STO auktorisation som börs och har fått tillstånd att bedriva clearingverksamhet av Finansinspektionen enligt *lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden*. Finansinspektionen har godkänt och anmält NOMX STO till EU-kommissionen i enlighet med *lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden*. NOMX STO står under tillsyn av Finansinspektionen. Eftersom NOMX DM är bifirma till NOMX STO gäller samma legala status och tillsyn för NOMX DM som för NOMX STO.

Ägande och styrning

NOMX STO ingår i NASDAQ OMX-koncernen och är ett dotterbolag till NASDAQ OMX Nordic Oy. Moderbolag i koncernen är det börsnoterade amerikanska bolaget NASDAQ OMX Inc. I NASDAQ OMX-koncernen, i Norden och Baltikum, ingår börserna i Köpenhamn, Stockholm, Helsingfors, Reykjavik, Tallinn, Riga och Vilnius samt de centrala värdepappersförvararna i Estland, Lettland och Island. NASDAQ OMX-koncernen har också en ägarandel i den litauiska centrala värdepappersförvararen.

Derivatverksamheten bedrivs organisatoriskt inom affärsområdet Nordic Transaction Services som driver aktiebörserna i Stockholm, Helsingfors, Köpenhamn och Reykjavik respektive derivatbörsen i Stockholm. Handel och clearing sker genom NOMX DM. Ledning och styrelse i NOMX STO är ansvariga för derivatverksamheten i NOMX DM.

Historik

1984 bildades det privatägda företaget OM Stockholm AB (hädanefter OM). Året därpå startade OM den första derivatbörsen i Norden, en börs för handel och clearing av standardiserade optioner och derivat. Företaget marknadsintroducerade sina aktier 1987 och var i och med det den första börsen i världen som noterades på aktiemarknaden.

OM förvärvade vid ingången av 1998 Stockholms Fondbörs. Sedan 1 juli 1999 kom aktie- och derivatverksamheten att bedrivas i samma bolag, dåvarande OM Stockholmsbörsen.

Hösten 2003 gick OM samman med det finska företaget HEX Plc, som var ägare av börserna i Finland, Estland och Lettland. Efter sammanslagningen blev det nya namnet OM HEX AB och den finska derivathandeln överfördes till Stockholmsbörsen. Samma år bildade OM HEX AB och London Stock Exchange derivatbörsen EDX London Exchange, som via LEC (Linked Exchange Clearing) erbjöd sina motparter handel i nordiska aktiederivat med lokal clearing.

³ NOMX DM driver handel och central motpartsclearing av standardiserade derivat. NOMX STO organiserar även handel med warranter, som clearas i Euroclear Swedens system. Transaktioner i aktier och räntebärande värdepapper clearas och avvecklas också i Euroclear Swedens system för värdepappersavveckling.

⁴ För en diskussion om för- och nackdelar med en central motpart, se *Finansiell Stabilitet* 2002:2, s 47-58.

■ I augusti 2004 bytte börserna namn till OMX. Under 2004 förvärvades en majoritet av aktiebörserna och delar av värdepapperscentralerna i Litauen. Ett ytterligare steg mot ökad integration togs i slutet av 2004, då aktiehandeln i Finland, Estland och Lettland flyttades över till samma tekniska plattform som övriga börser i Norden använde. Även den litauiska börserna flyttades över till samma plattform under 2005. Köpenhamnsbörserna integrerades i OMX 1 januari 2005.

Under 2006 fortsatte konsolideringen på börssidan genom att OMX förvärvade den isländska börserna och köpte 10 procent av aktierna i Oslo Børs. På derivatsidan skedde en konsolidering genom att finska och danska derivat, till följd av samgåendet mellan börserna, började handlas och clearas i OMX. I december 2006 lanserade OMX handel och clearing i ryska derivat.

Under 2007 skedde en hel del förändringar inom OMX-koncernen. Vissa bolag inom koncernen bytte namn för att avspegla OMX nordiska strategi. Bland annat bytte Stockholmsbörserna AB namn till OMX Nordic Exchange Stockholm AB. Den centrala motparten för derivatclearing blev bifirman OMX Derivatives Market. Produktsortimentet inom derivatverksamheten utökades under året genom att det blev möjligt att handla och cleara isländska och baltiska derivat.

NASDAQ Stock Market Inc. och Borse Dubai presenterade i början av hösten 2007 en gemensam lösning för att köpa OMX. Denna innebar att Dubai skulle bli storägare till ett sammanslaget NASDAQ OMX. Under 2008 påbörjades integrationen av NASDAQ och OMX, den nordiska delen genomgick till exempel en stor omorganisation till följd av integrationsarbetet vid slutet av året. OMX Nordic Exchange Stockholm AB bytte också namn till NASDAQ OMX Stockholm AB (NOMX STO). Ny bifirma för centrala motparten blev NASDAQ OMX Derivatives Markets.

I slutet av 2009 blev Nord Pool Clearing ASA en del av NOMX STO. Dess verksamhet med clearing och avveckling av elderivat och utsläppsrätter bedrivs i en norsk filial till NOMX STO. Den norska filialen clearar även handel med fysisk el med leverans i Storbritannien genom N2EX. N2EX drivs av Nord Pool Spot AS men NOMX STO (den norska filialen) accepterar också OTC-handlade kontrakt i N2EX-instrumenten för clearing.⁵

Verksamhet

NOMX STO erbjuder handel i bland annat aktier, premieobligationer, konvertibler, warranter, obligationer och börshandlade fonder. Dessutom erbjuds handel och clearing i svenska, finska, norska, danska, baltiska och ryska derivat, såsom aktieoptioner, indexoptioner, räntederivat, aktie- och indexterminer och dessutom clearing för vissa OTC derivat.^{6 7}

NOMX DM clearar standardiserade derivatprodukter men även vissa semistandardiserade instrument och skräddarsydda derivat som handlas på OTC-marknaderna. Vilka instrument som clearas framgår av den gällande noteringslistan.

NOMX DM:s åtagande som central motpart

NOMX DM träder in som central motpart för de derivat som handlas i det egna handelssystemet och för vissa derivat som handlas OTC, det vill säga utanför NASDAQ OMX:s handelssystem, men som rapporteras för clearing till NOMX DM.⁸ För derivat som handlas på börserna och i handelssystemet överförs transaktionen till clearingsystemet omedelbart efter avslut. När transaktionen registreras i clearingsystemet träder NOMX DM in som central motpart. I samband med denna registrering ersätter NOMX DM de ursprungliga kontrakten med två nya kontrakt. Det innebär att NOMX DM blir den legala motparten till båda sidor av transaktionen – köpare till varje säljare och säljare till varje köpare. För vissa derivat som handlas utanför börserna och handelssystemet, och som rapporteras till

⁵ N2EX är inte en legal enhet utan namnet på den marknad som Nord Pool Spot AS och NOMX STO erbjuder för handel respektive clearing i fysiska elkontrakt med leverans i Storbritannien.

⁶ De ryska derivaten finns som produkter men har inte använts av marknaden under 2009.

⁷ OTC står för over-the-counter och innebär produkter som köps och säljs utanför en reglerad marknadsplats.

⁸ Gäller ej för alla typer av derivat, till exempel inte för warranter.

■ NOMX DM, erbjuder NOMX DM tjänster som central motpart. Det gäller dels instrument som endast clearas och dels instrument som godkänns vid varje enskilt tillfälle.

Som motpart garanterar NOMX DM fullgörandet av varje transaktion oberoende av den ursprungliga motpartens betalnings- eller leveransförmåga. NOMX DM åtar sig dock inte att fullgöra transaktionen på utsatt dag om en motpart inte kan fullgöra sina åtaganden eller när en deltagare inte levererar värdepapper i tid. Om en motpart inte kan fullgöra sina åtaganden anses den bryta mot NOMX DM:s regelverk.

Om en motpart inte kan fullgöra sina åtaganden har NOMX DM rätt att stänga dennas positioner och likvidera säkerheterna. NOMX DM fullgör transaktionen senast när denna process är avslutad. Om en motpart inte kan fullgöra sina åtaganden kan NOMX DM, med sin motparts medgivande, ersätta ett värdepapper med ett kontant belopp.

Försening av värdepappersleveranser kan uppstå utan att den ursprungliga motparten anses bryta mot NOMX DM:s regelverk. I sådana fall kan leveransen senareläggas efter medgivande från motparten. Motparten har då även rätt till en förseningsavgift, vilken dock för närvarande är satt till noll. Denna typ av försening är relativt sällsynt och varar i de flesta fall högst en eller två dagar. För att täcka risken som kan uppstå tar NOMX DM in leveranssäkerheter. NOMX DM kan efter fem dagars försening skicka en buy-in notice som innebär att de talar om en avsikt att köpa in värdepappret och leverera det till mottagaren och fakturera kostnaden till den som fallerat att leverera. Oftast brukar detta leda till att den försenade parten levererar värdepappret innan NOMX DM realiserat det som står i buy-in notice. NOMX DM har även möjlighet att låna in värdepapper och leverera istället för den som inte kan leverera, detta görs för att smörja systemet i väntan på att den som inte har levererat ska leverera. Kostnader och kursförluster/vinster som uppkommer vid en leveransförsening görs upp mellan NOMX DM och den part som inte levererat i tid.

Deltagare

Det finns tre kategorier av deltagare i NOMX DM:s derivatverksamhet:

- Börsmedlemmar
- Clearingmedlemmar
- Slutkunder

Börs- och clearingmedlemmar, som huvudsakligen utgörs av banker och mäklarfirmor, träffar börsmedlemsavtal respektive clearingmedlemsavtal med NOMX STO. Börsmedlemmar kan handla direkt med NOMX STO såväl i sitt eget namn som på uppdrag av sina kunder. Det vanligaste är att en börsmedlem även är clearingmedlem, men det är möjligt att agera som enbart börsmedlem eller clearingmedlem.

På NOMX DM tillämpas i huvudsak så kallad slutkundsclearing, vilket innebär att kunderna, såväl finansiella institut som privatpersoner, normalt har egna konton och en direkt avtalsmässig relation till den centrala motparten.⁹ De kan däremot inte handla direkt med NOMX DM och inte heller hantera clearingen av transaktionerna. Handel och clearing hanteras endast av börs- och clearingmedlemmar. De tjänster som börs- och clearingmedlemmen utför för kundens räkning och den risk som tas beror på kundens val av kontostruktur (se nedan).

Som alternativ till slutkundsclearing erbjuder NOMX DM så kallad medlemsclearing. Medlemsclearing gör att en clearingmedlem antingen kan vara direkt- eller generell clearingmedlem. Både en direkt- och en generell clearingmedlem får clara transaktioner för egen räkning, för kunder som ingått kundavtal med NOMX DM, för kunder med segregerade konton, samt för kunder för vilkas räkning

⁹ I de flesta andra länder har den centrala motparten en direkt relation endast till clearingmedlemmarna. På NOMX DM har slutkunderna även egna konton i Euroclear Sweden och dess motsvarigheter. Även detta är annorlunda i de flesta andra länder, där det endast är mäklare som har konton hos den centrala registerföraren.

transaktioner registreras på omnibuskonto.¹⁰ Det som skiljer den generella från den direkta clearingmedlemmen är att den generella clearingmedlemmen får clara transaktioner för en börsmedlem som inte är clearingmedlem. Då en börsmedlem kan stå för en betydande del av handeln ställs särskilda krav på den generella clearingmedlemmen, bland annat måste denna ha en kapitalbas på minst 500 miljoner kronor. Det finns inget som hindrar att en börs- och clearingmedlem kombinerar slutkundsclearing med medlemsclearing.

Till skillnad från slutkundsclearingen innebär medlemsclearingen att NOMX DM enbart får en avtalsmässig relation till clearingmedlemmen och inte till kunden. Detta innebär att NOMX DM inte tar på sig någon kundspecifik risk i medlemsclearingen vilket man gör i slutkundsclearingen.

Kontostruktur

Kontostrukturen hos NOMX DM återspeglar både slutkundsclearing och medlemsclearing. Slutkundsclearing är den sorts clearing som NOMX DM har använt sig av sedan tidigare medan medlemsclearingen introducerades 2007.

NOMX DM tillhandahåller medlemskonton¹¹ och kundkonton. För medlemskonton är medlemmen kontoinnehavare för egen räkning, vilket innebär att medlemmen följer sina transaktioner under handelsdagen och får information om sina rättigheter och skyldigheter vad gäller säkerhetskrav, betalningar och leveranser. Kundkonton är avsedda för registrering av transaktioner för kunders räkning. Kundkonton är indelade i individuella kundkonton, omnibuskonton och segregerade konton.

I slutkundsclearingen erbjuds det individuella kundkontot, detta konto kan vara både ett integrerat handels- och clearingkonto samt separata sådana. Det individuella kundkontot är ett kundkonto som är öppnat för en kund som ingått kundavtal med NOMX DM. Att kunden ingått ett kundavtal med NOMX DM innebär att kunden och NOMX DM har en direkt avtalsrelation till varandra.

I medlemsclearingen erbjuds två olika konton. Det första är ett omnibuskonto, vilket är ett integrerat handels- och clearingkonto öppnat för en clearingmedlem. På omnibuskontot clearas transaktioner för en eller flera kunders räkning men inte för den clearingmedlem som innehar kontot. Både direkta clearingmedlemmar och generella clearingmedlemmar kan ha omnibuskonto. Den andra typen av kundkonto i medlemsclearingen är ett segregerat konto. Det segregerade kontot är också ett integrerat handels- och clearingkonto som förs av en clearingmedlem men endast för en kunds räkning eller för en börsmedlems räkning. Både direkta clearingmedlemmar och generella clearingmedlemmar kan öppna segregerade konton, men endast generella clearingmedlemmar kan öppna ett segregerat konto för en börsmedlems räkning. En fördel med det segregerade kontot är att om behov finns att flytta en kunds kontrakt från en clearingmedlem till en annan underlättas det betydligt eftersom all information är mer lättillgänglig.

Medlemskonton och kundkonton indelas funktionellt i handelskonton respektive clearingkonton. Dessa konton öppnas av NOMX DM på begäran av handelskontohållare respektive clearingkontohållare för egen räkning eller för kunds räkning. På ett handelskonto registreras transaktioner av instrument som godkänts för registrering av NOMX DM. På ett clearingkonto förtecknas de kontrakt som är registrerade på ett eller flera handelskonton kopplade till clearingkontot. Ett handelskonto kan vara kopplat till ett clearingkonto eller ett integrerat handels- och clearingkonto.

Slutkunder erbjuds två olika kontostrukturer: integrerat handels- och clearingkonto respektive separata handels- och clearingkonton. De flesta slutkunder väljer ett integrerat handels- och clearingkonto och måste då använda samma mellanhand för sin handel och clearing. Det innebär att det endast är medlemmar som är både börs- och clearingmedlemmar som kan administrera integrerade handels- och clearingkonton.

¹⁰ Läs mer om omnibuskonton under rubriken kontostruktur.

¹¹ Det finns följande typer av medlemskonton: Dagskonto, Interimskonto, Fasträkningskonto, Market Maker-konto och APT-konto.

Stora slutkunder som handlar genom flera olika marknadsaktörer använder ofta separata handels- och clearingkonton eftersom det då är möjligt att ha flera separata handelskonton kopplade till ett och samma clearingkonto. Flera handelskonton hos olika kontohållare gör att slutkundens aggregerade positioner endast är synliga på clearingkontot och därmed kan positionerna på de olika handelskontona nettas på clearingkontot. På ett clearingkonto förtecknas de kontrakt som är registrerade på ett eller flera handelskonton kopplade till clearingkontot. På ett clearingkonto fastställs även rättigheter och skyldigheter för viss kontoinnehavare.

Ställande av säkerheter

Slutkunder och clearingmedlemmar ska ställa säkerheter för åtaganden som gjorts i clearingverksamheten.

Slutkunder med integrerat handels- och clearingkonto ställer säkerheter indirekt, vilket innebär att säkerheter ställs till clearingmedlemmen, som i sin tur ställer säkerheter till NOMX DM för kundens räkning. Clearingmedlemmen administrerar säkerhetskraven från NOMX DM och clearingkonton för sina kunder med integrerat handels- och clearingkonto.¹²

Kunder som innehar separata handels- och clearingkonton ställer säkerheter direkt till NOMX DM. Den clearingmedlem som administrerar ett handelskonto tar risken på slutkundens konto från det att transaktionen är bokad på kontot till dess att säkerheten är ställd. När säkerheten är ställd ligger risken, som är kopplad till de exponeringar som inte täcks av säkerheten, hos NOMX DM.

Vid slutkundsclearing kan inte värdet av de säkerheter som clearingmedlemmen måste ställa till NOMX DM beräknas utifrån nettot av de olika slutkundernas positioner. Nettning sker på slutkundsnivå och inte på medlemsnivå. Medlemsclearingen innebär att kunden ansvarar för sina säkerheter i relation till clearingmedlemmen, och därmed får kunden ingen avtalsmässig relation till den centrala motparten. Clearingmedlemmen kan då lägga ihop kundernas säkerheter och ansvarar för att ställa säkerheter på nettot gentemot den centrala motparten. Den stora skillnaden mellan slutkundsclearing och medlemsclearing är att slutkundsclearingen leder till ett högre totalt värde av de säkerheter som ställs mot den centrala motparten jämfört med ett system som tillåter nettning på medlemsnivå.

Teknisk plattform

NOMX DM:s derivatclearing sker i GENIUM INET Clearing; ett system som har utvecklats av NASDAQ OMX Group. Strukturen mellan handels- och clearingsystem är att transaktioner noveras ögonblickligen d.v.s. att NOMX DM som central motpart tar på sig motpartsrisken. Detta är möjligt då handels- och clearingsystem är integrerade och transaktioner överförs i realtid. Medlemmarna har möjlighet att bevaka sina transaktioner, beräkna transaktionskostnaderna samt sina säkerhetskrav genom att använda programvara i GENIUM INET Clearing.

NOMX STO har ingått ett avtal med Global IT Services, en del i NASDAQ OMX Group, om outsourcing av systemdrift och utvecklingstjänster. NOMX DM har enligt avtalet möjlighet att utöka systemkapaciteten. NASDAQ OMX Group använder sig av ett nätverk, Stockholm Financial Network (SFN), via vilket deltagarna kan kommunicera med NOMX STO.

Clearing

NOMX DM erbjuder både slutkundsclearing och medlemsclearing. Slutkundsclearingen innebär att slutkunderna får kreditrisk mot NOMX DM och inte mot clearingmedlemmen. För clearingmedlemmen, som är ombud, minimeras avvecklingsrisken mot NOMX DM. Formellt är clearingmedlemmen endast ombud och därmed inte motpart för slutkundens transaktioner i laglig

¹² Integrerade handels- och clearingkonton kan endast administreras av clearingmedlemmar.

mening.¹³ I rollen som ombud är clearingmedlemmen dock ansvarig mot NOMX DM för slutkundens åtaganden. I och med NOMX DM:s tillämpning av slutkundsclearing har slutkunderna ett starkare skydd om clearingmedlemmen går i konkurs.

När NOMX DM clearar på slutkundsnivå har clearingmedlemmen ansvaret för att se till att slutkunden har tecknat de nödvändiga kontrakten och tillhandahållit tillräckliga säkerheter. Det innebär att NOMX DM inte själv hanterar eller innehar säkerheterna. NOMX DM och Svenska Fondhandlareföreningen äger gemensamt bolaget Clearing Control AB (CCAB), som har till uppgift att säkerställa att kundavtalen är korrekta samt att göra årliga stickprov för att kontrollera att de säkerheter som ställs är acceptabla och korrekta. CCAB har också, om och när NOMX DM så önskar, rätt att göra inspektioner hos olika aktörer för att kontrollera säkerhetsmassan.

Så fort en derivattransaktion är registrerad i clearingsystemet uppstår motpartsrisiker hos NOMX DM. Eftersom NOMX DM begär säkerheter först klockan 11.00 dagen efter handelsdagen medför transaktionen kreditrisk över natten för NOMX DM. I NOMX DM:s derivatregelverk framgår att clearingmedlemmen ska bära risken för exponeringarna på sina slutkunders konton innan säkerheterna kommit till NOMX DM. NOMX DM bär dock risken för exponeringarna på clearingmedlemmarnas egna konton. Om motpartsrisiken förändras med mer än 200 miljoner för en medlem så begär NOMX DM in säkerheter under dagen och slipper därmed bära risken under natten. Detsamma gäller om en medlem förväntas få ett säkerhetsunderskott på över 200 miljoner som ett resultat av avvecklingen under en dag.¹⁴

Statistik

Under 2010 omsatte NOMX DM i genomsnitt 427 586 derivatkontrakt per dag varav 319 264 hade aktier som underliggande tillgång och 108 884 hade räntepapper som underliggande tillgång. Det genomsnittliga säkerhetskravet i SEK per dag under 2010 uppgick till cirka 19.5 miljarder svenska kronor.

Riskhantering

En av de tjänster som en central motpart erbjuder marknaden är hanteringen av motpartsrisiker som uppstår under tiden mellan avslut och den slutliga avvecklingen av en transaktion. NOMX DM tar i sin roll som central motpart motpartsrisiker på alla deltagare i derivatclearingen. För att hantera motpartsriskerna har NOMX DM en riskhanteringspolicy som innefattar följande huvudkomponenter:

- Finansiella och operativa krav för medlemskap samt bevakning av att medlemmar kontinuerligt uppfyller kraven (se rek 2)
- Bevakning och hantering av NOMX DM:s exponeringar till varje deltagare (se rek 3)
- Beräkning av säkerhetsbehovet för att täcka exponeringarna samt administration av säkerheter (se rek 4)
- Rutiner för att minimera störningar och stänga positioner vid en deltagares bristande fullgörelse (rek 1 och 6)
- Finansiella resurser för att täcka förluster (rek 5)
- Finansiella och operativa krav för Säkerhetsinstitut (rek 7)
- Undersökning i samband med nya länkar till andra börser följd av kontinuerlig bevakning av existerande länkar (rek 11)

Utöver de ovanstående punkterna ska riskhanteringsavdelningen, som sköter NOMX DM:s riskhantering, även utveckla NOMX DM:s policy och rutiner kring riskhantering samt ge information om riskhantering till NOMX DM:s ledning. Riskhanteringsavdelningen är organisatoriskt separerad

¹³ Det är endast i de fall clearingmedlemmen handlar i egen regi som den formellt blir en motpart.

¹⁴ Detta kan hända när en medlem har en vinstposition i en portfölj. När en stor vinstposition avvecklas kan ett underskott av säkerheter uppstå i portföljen i och med att vinstpositionen inte längre räknas med i beräkningen av motpartsrisken i portföljen.

■ från den övriga operativa verksamheten inom NOMX DM och ingår i NASDAQ OMX-koncernens gemensamma riskfunktion.

NOMX DM granskar att de som ansöker om börs- och clearingmedlemskap uppfyller medlemskraven ur ett motpartsrisksperspektiv. När en medlem är antagen sker regelbunden bevakning för att säkerställa att denne även fortsättningsvis uppfyller kraven.

Motparterna ska ställa säkerheter i form av kontanta medel, borgensförbindelser eller värdepapper, som är godkända av NOMX DM, till sina respektive säkerhetsinstitut. Det åligger säkerhetsinstituten att tillämpa det värderingsavdrag (haircut) som är fastställt av NOMX DM och som framgår av den så kallade Säkerhetslistan som återfinns i NOMX DM:s derivatregelverk. Med dessa rutiner har NOMX DM kännedom om det dagliga säkerhetskravet, men har ingen daglig insyn i vilka enskilda säkerheter som ställs av dess medlemmar och kunder.

Minst en gång i timmen beräknas säkerhetskravet för varje enskild motpart. Om säkerhetskraven visar sig vara höga i förhållande till fastställda limiter vidtar riskhanteringsavdelningen åtgärder enligt fastställda rutiner för att minska NOMX DM:s exponering mot motparten.

Inte minst den finansiella oro som påverkat världens marknader under de senaste åren har visat att behovet av översyn och beredskap har varit stort. Riskhanteringen har hamnat ytterligare i fokus och på NOMX DM har man gjort fler och tätare justeringar i sin riskhantering under vissa perioder, ett exempel är de nya regler för att ta in säkerheter under dagen för motpartsrisiker över 200 miljoner som infördes under 2009.

NOMX DM beräknar säkerhetskravet som ska täcka NOMX DM:s kostnader för att stänga (likvidera) positionerna i portföljen i det fall motparten inte kan fullgöra sina skyldigheter. I beräkningen av dessa kostnader tas bland annat hänsyn till ledtiden, det vill säga den tid det tar att stänga positionerna (två dagar för NOMX DM), de underliggande instrumentens volatilitet, eventuell korrelation mellan olika instrument samt spreadkostnader. Säkerhetskravet beräknas med ett konfidensintervall på 99,2 procent, vilket ungefär motsvarar den fjärde största kursrörelsen under en tvåårsperiod.

Om en motpart inte fullgör sina åtaganden och det skulle visa sig att dennas ställda säkerheter inte skulle vara tillräckliga måste NOMX DM ha finansiell styrka att själv bära en eventuell förlust. I och med sammanslagningen av Nord Pool Clearing (härefter kallat NOMX Oslo) och NOMX STO har de båda enheternas tillgångar som skall skydda mot sådana förluster, även kallat clearingkapital, samlats i NOMX STO. Detta kapital kan tas i anspråk för eventuella förluster i NOMX DM såväl som i NOMX Oslo. Av den anledningen blir även riskhanteringen i NOMX Oslo av betydelse för utvärderingen av NOMX DM, se mer information nedan.

NOMX STO disponerade 1 970 Mkr i slutet av 2010 för att täcka eventuella motpartsrisiker och ytterligare 300 Mkr för att täcka operativa risker, totalt 2 270 Mkr. Av detta är aktiekapital och bundna reserver 251 Mkr samt fritt eget kapital 469 Mkr. Dessa medel är investerade i statspapper och kan endast användas som clearingkapital. Det resterande beloppet upp till 2 270 Mkr (1 550 Mkr) består av en försäkring från OMX Capital Insurance AG som inte kan användas till något annat än att täcka eventuella motpartsrisiker och operativa risker. Utöver det kapital och de försäkringar som endast kan användas som clearingkapital så hade NOMX STO i slutet av 2010 ytterligare ca 3,2 miljarder i eget kapital bestående av balanserade vinstmedel och årets resultat.

NOMX Oslos hantering av finansiella risker

Participation requirements (rek 2)

För deltagande i clearinggen vid NOMX Oslo ställs operationella och finansiella krav. De finansiella kraven varierar beroende på vilka produkter man vill cleara. Normalt ställs ett krav på minsta eget kapital, men ett lägre krav kan accepteras om deltagaren är villig att ställa högre initialsäkerheter (base collateral). En generell clearingmedlem måste vara kredit- eller värdepappersinstitut. För andra clearingmedlemmar ställs inte det kravet, vilket innebär att de inte står under tillsyn.

■ NOMX Oslo utvärderar sina medlemmar löpande för att säkerställa att kraven för deltagande kontinuerligt är uppfyllda.

Measurement and management of credit exposures (rek 3)

NOMX Oslo gör beräkningar av sina motpartsexponeringar under dagen när förutbestämda limitar överskrids. Beräkningarna baseras på aktuella priser, men på positionen vid föregående dags slut (avser derivat). Ett arbete pågår för att möjliggöra beräkningar på aktuella positioner. Efter handelsdagens slut görs en beräkning av NOMX Oslos slutliga exponering, vilken utgör grunden för nästa handelsdags ingående säkerhetssaldo.

NOMX Oslo bevakar även deltagarnas finansiella ställning och reviderar grundsäkerhet (base collateral) baserade på detta. Limiter på exponeringarna sätts för varje deltagare som ställer säkerheter. Överskrids limiterna kan positionerna reduceras eller också kan NOMX Oslo begära in extra säkerheter under handelsdagen.

Margin requirements (rek 4)

NOMX Oslo använder marginalsäkerheter vilka beräknas utifrån syftet att de ska kunna täcka förlusterna vid en motparts fallissemang vid ofördelaktiga men inte extrema kursrörelser. (Ett initialt säkerhetskrav finns dessutom för samtliga medlemmar inför användandet av clearingtjänsten. Dessa säkerheter syftar till att täcka risken för ingångna positioner där säkerheter ännu inte kommit in.)

För att säkerställa att marginalsäkerheterna täcker det som avses back-testas modellen dagligen och kvartalsvis. Modellen och dess parametrar utvärderas såväl internt som externt.

Om ytterligare säkerheter behövs har NOMX Oslo befogenheter och operationell förmåga att begära in ytterligare säkerheter. Detta kan göras när som helst under dagen.

NOMX Oslo accepterar följande säkerheter:

- Kontanta medel i vissa valutor (pantsatta konton).
- On demand bank garantier¹⁵ eller letter of credit.
- Förhandsleverans av europeiska utsläppsrätter till centrala motpartens konto i det danska utsläppsrättsregistret.

Värderingsavdrag tillämpas.

Default procedures (rek 6)

I regelverken för NOMX Oslo definieras vad som avses med en deltagares default, samt hur NOMX DM kan agera vid en default. Den "Default Committee" som finns i NOMX DM är densamma för NOMX Oslo. I broschyren "Default Management" som finns publicerad beskrivs de regler och den process som NOMX DM agerar utifrån vid bristande fullgörelse. Där finns även en historisk genomgång av de tillfällen då deltagare har fallerat.

Custody and investment risks (rek 7)

De kontanta medel som ställs som säkerheter till NOMX Oslo placeras antingen på ett bankkonto i deltagarens namn som pantsätts till NOMX STO eller som en bankgaranti utställd till NOMX STO. Samtliga banker som kan hålla säkerheter eller ställa ut garantier godkänns av NOMX Oslo och är kreditinstitut som står under tillsyn i sitt hemland. De övervakas löpande av NOMX Oslo som har säkerställt att de kan få tillgång till säkerheterna, oavsett land, utan nämnbar fördröjning.

¹⁵ Garantiförbindelser som utbetalas vid första anmodan.

Metod och sammanfattning

I enlighet med gällande överenskommelse om samarbete inom ramen för det finansiella stabilitetsarbetet, har Riksbanken och Finansinspektionen gjort denna utvärdering tillsammans. De två myndigheterna har samarbetat i alla moment i utvärderingsarbetet och står således båda bakom resultatet.

Utvärderingen fokuserar på NOMX DM i sin funktion som central motpart i derivatclearingen. Den följer de rekommendationer och den metodologi som finns i publikationen European System of Central Banks (ESCB) och Committee of European Securities Regulators (CESR) *Recommendations for Central Counterparties In The European Union May 2009*. Dessa rekommendationer utgår från de rekommendationer som utarbetats av Committee on Payment and Settlement Systems (CPSS) och Technical Committee of the International Organization of Securities Commissions (IOSCO) och som återfinns i *Recommendations for Central Counterparties*.¹⁶ Rekommendationerna syftar till att ge en heltäckande bedömning av en central motparts hantering av olika typer av risker.

Utvärderingen utgår från 15 rekommendationer, som tillämpas på NOMX DM. Därefter bedöms i vilken grad NOMX DM uppfyller respektive rekommendation. Detta anges som en av följande; uppfylld, till stor del uppfylld, delvis uppfylld eller ej uppfylld.

Rekommendation 15 avser reglering, tillsyn och övervakning av central motpartsclearing. I utvärderingen har respektive myndighets aktiviteter beskrivits utifrån gällande rekommendation. Myndigheterna har dock medvetet avstått från att själva bedöma till vilken grad rekommendationen uppfylls.

¹⁶ CPSS-IOSCO *Recommendations for Central Counterparties*, BIS November 2004.

Utvärderingen

Recommendation 1: Legal risk

CCPs, linked or interoperable CCPs should have a well-founded, transparent and enforceable legal framework for each aspect of their activities in all relevant jurisdictions.

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att rekommendation 1 är uppfylld.

Överväganden

Enligt Riksbankens och Finansinspektionens bedömning innehåller svensk lagstiftning och NOMX DM:s derivatregelverk tillräckligt stöd för NOMX DM:s roll som central motpart i en clearingverksamhet.

Redogörelse

NOMX DM:s roll som central motpart regleras av svensk lagstiftning och NOMX DM:s eget regelverk. Denna utvärdering beaktar dem båda. All svensk lagstiftning samt NOMX DM:s derivatregelverk med tillhörande medlems- och kundavtal är offentliga och tillgängliga på hemsidan. Nedan behandlas först svensk lagstiftning och därefter NOMX DM:s derivatregelverk.

Svensk lagstiftning

Lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden gäller för alla bolag som bedriver värdepappersrörelse, börsverksamhet eller clearingverksamhet. Lagen trädde i kraft 2007 och innebar att EU-direktivet om marknader för finansiella instrument – MiFID – blev implementerat i svensk lag.¹⁷ Genom införandet av MiFID har medlemsländerna, inklusive EES-området, ett gemensamt regelverk för den europeiska kapitalmarknaden.

Finansinspektionen har auktoriserat NOMX DM som clearingorganisation i enlighet med *lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden*. Lagen specificerar att NOMX DM ska driva sin verksamhet hederligt, rättvist och professionellt och på ett sätt så att allmänhetens förtroende för värdepappersmarknaden upprätthålls. Dessutom ska NOMX DM se till att det ställs betryggande säkerhet för gjorda åtaganden och att denna upprätthålls så länge åtagandet består.

Finansinspektionen har godkänt och anmält NOMX DM:s avvecklingssystem till EU-kommissionen i enlighet med *lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden*. NOMX DM står under tillsyn av Finansinspektionen och övervakas av Riksbanken, på grund av de potentiella systemriskerna som centrala motpartstjänster medför på den svenska finansiella marknaden.

I svensk lag finns det stöd för den avräkning av förpliktelser som är central för NOMX DM:s derivatclearing. I *lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument* anges att en avräkning av förpliktelser mellan två eller flera deltagare i ett anmält avvecklingssystem gäller mot konkursboet och mot borgenärerna i konkursen, om avräkningen har skett i enlighet med systemets regler. Denna bestämmelse gäller även de avräkningar som sker under clearingprocessen i NOMX DM:s system.

Vidare finns det bestämmelser i svensk lag angående ställande av säkerheter och realisering av säkerheter vid en konkurs. Av *förmånsrättslagen (1970:979)* framgår att panthavaren, i det här fallet NOMX DM, har så kallad särskild förmånsrätt i den pantsatta egendomen vid utmätning eller

¹⁷ Directive on Markets in Financial Instruments, MiFID, syftar till att öka konkurrensen på de europeiska värdepappersmarknaderna, förbättra övervakningen och stärka konsumentskyddet.

■ konkurs. Förmånsrätten innebär att NOMX DM, när det gäller betalning ur panten, inte behöver stå tillbaka för någon annan borgenär. *Konkurslagen (1987:672)* ger NOMX DM möjlighet att vid en konkurs omedelbart sälja finansiella instrument som NOMX DM innehar som säkerhet om det sker på ett affärsmässigt rimligt sätt.

Slutlig avveckling på NOMX DM sker genom leverans av likvid eller värdepapper. Den slutliga avvecklingen av likvid sker till största delen genom RIX, Riksbankens system för betalningar.¹⁸ RIX har utvärderats enligt CPSS *Core Principles for Systematically Important Payment Systems* och har bedömts uppfylla principen om rättslig grund.¹⁹

Den slutliga avvecklingen av värdepapper sker i de flesta fall genom Euroclear Sweden. Merparten av alla värdepapper registreras i Euroclear Sweden:s system som möjliggör bruttoavveckling och bygger på principen om leverans mot betalning (DvP) i centralbankspengar.²⁰ Den rättsliga grunden för Euroclear Sweden bedöms enligt European System of Central Banks (ESCB) och Committee of European Securities Regulators (CESR) *Recommendations for Securities Settlement Systems May 2009* och har ansetts uppfylla kraven för en sund rättslig grund.²¹

*NOMX DM:s derivatregelverk*²²

NOMX DM har antagit ett så kallat derivatregelverk som reglerar börs- och clearingverksamheten samt rättsförhållandet mellan börsen och de olika deltagarna, det vill säga börsmedlemmar, clearingmedlemmar och kunder. Derivatregelverket innehåller också vissa krav på förhållandet mellan clearingmedlemmar och kunder. Derivatregelverket blir avtalsinnehåll mellan NOMX DM och deltagarna genom ingående av medlemsavtal respektive kundavtal. Eftersom NOMX DM tillhandahåller slutkundsclearing har NOMX DM i dessa fall en direkt rättslig relation, genom avtal, till slutkunderna. De avtal som upprättats för clearingmedlemmar och slutkunder finns som bilagor till derivatregelverket.

Derivatregelverket specificerar NOMX DM:s rättigheter och skyldigheter genom att beskriva hur och när registrering, kvittning, terminsnetting och avveckling sker. Där anges också när ett överföringsuppdrag ska anses vara oåterkalleligt. Vidare beskrivs hur NOMX DM kan agera vid försenade värdepappersleveranser (se vidare rekommendation 10).

Godkända säkerheter och tillhörande värderingsavdrag (haircut) definieras också i derivatregelverket. Det finns även en beskrivning av formerna för kunders respektive clearingmedlemmars ställande av säkerheter, fastställande av säkerhetssaldo och behov av ytterligare säkerheter och när dessa ska ställas. Derivatregelverket innehåller också en beskrivning av alla de derivatkontrakt som kan handlas och clearas på NOMX DM.

Av derivatregelverket framgår att tolkningen och tillämpningen av derivatregelverket ska vara underkastade svensk rätt. Vidare framgår att om en kund saknar hemvist i Sverige, Danmark, Finland eller Island svarar clearingmedlemmen för att derivatregelverket samt de säkerhetsarrangemang som följer av derivatregelverket är rättsligt giltiga i kundens hemland samt att derivatregelverket i samtliga avseenden är bindande för kunden och mot dennas konkursbo eller motsvarande.

¹⁸ En liten del av NOMX DM:s kontantavveckling sker i Danmarks, Finlands och Norges motsvarighet till RIX. Dessa har blivit granskade utifrån CPSS *Core Principles for Systematically Important Payment Systems* och har bedömts uppfylla principen om rättslig grund. Se www.nationalbanken.dk för Danmark och www.imf.org för IMF:s utvärdering av betalningssystemen i Finland och Norge.

¹⁹ Se www.riksbank.se.

²⁰ En liten andel av NOMX DM:s leverans av värdepapper sker i de danska, finska och norska värdepapperssystemen, vilka alla bygger på principen om leverans mot betalning (DVP) i avvecklingen.

²¹ Se www.riksbank.se.

²² Se NOMX DM:s derivatregelverk, <http://nasdaqomx.com/listingcenter/nordicmarket/rulesandregulations/stockholm/>

■ Gränsöverskridande aktiviteter

NOMX DM har utländska deltagare och måste därför vara säker på att det egna derivatregelverket är juridiskt bindande för dessa deltagare och att NOMX DM har stöd för sitt agerande vid en utländsk deltagares konkurs. Risken för oklarhet om vilket lands lagar som gäller, minimeras av att Sverige och de andra europeiska länderna har implementerat EU:s *direktiv 98/26/EG om slutgiltig avveckling i system för överföring av betalningar och värdepapper* (finalitetsdirektivet). Finalitetsdirektivet anger att om en deltagare i ett anmält avvecklingsystem skulle försättas i konkurs gäller för den deltagarens rättigheter och skyldigheter i systemet den lag som enligt systemets regler ska tillämpas.

NOMX DM accepterar utländska värdepapper som säkerheter. Panträtten i dematerialiserade värdepapper följer lagarna i landet där värdepappret är registrerat. NOMX DM accepterar värdepapper från Norge, Danmark, Finland och Island som säkerhet. I alla dessa länder har finalitetsdirektivet och *direktivet 2002/47/EG om ställande av finansiell säkerhet* (säkerhetsdirektivet) implementerats. Finalitets- och säkerhetsdirektiven reglerar bland annat NOMX DM:s rätt till ställda säkerheter. NOMX DM avvecklar transaktioner i dessa fyra länder. Implementeringen av finalitetsdirektivet ger stöd så att risk för återkallelse av betalnings- eller värdepappersöverföringar inte föreligger efter det att de har godkänts i enlighet med avvecklingssystemets regler.

Finansdepartementet i Norge har givit NOMX STO tillstånd att bedriva central motpartsverksamhet i Norge.²³

²³ Ur Finansdepartementet i Norges beslut 21 oktober 2008: "Med hjemmel i lov 29 juni 2007 nr 29 om verdipapirhandel § 13-1 sjetzte ledd gir Finansdepartementet tillatelse til at OMX Nordic Exchange Stockholm AB kan drive oppgjørsverksamhet i Norge."

Recommendation 2: Participation requirements

A CCP should require participants to have sufficient financial resources and robust operational capacity to meet obligations arising from participation in the CCP. A CCP should have procedures in place to monitor that participation requirements are met on an ongoing basis. A CCP's participation requirements should be objective, publicly disclosed, and permit fair and open access. Rules and requirements that restrict access should be aimed at controlling risk.

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att rekommendation 2 är uppfylld.

Överväganden

NOMX DM bevakar löpande att medlemmarna uppfyller uppställda krav för medlemskap. Kraven, som är tydligt fastställda och tillgängliga för allmänheten, är definierade i NOMX DM:s derivatregelverk och säkerställer, enligt Riksbankens och Finansinspektionens bedömning, att medlemmarna har tillräcklig finansiell styrka och operationella resurser. Reglerna är objektiva och tillämpas enhetligt.

Redogörelse

Kraven för medlemskap i NOMX DM:s derivatclearing finns definierade i NOMX DM:s derivatregelverk. Där framgår vilka krav som ställs på organisation, riskkontroll och tekniska system. Det finansiella kravet är att en direkt clearingmedlem ska ha en kapitalbas på minst 10 miljoner svenska kronor och en generell clearingmedlem på minst 500 miljoner svenska kronor. En generell clearingmedlem, alternativt ett bolag inom samma grupp, måste även ha tillstånd att bedriva verksamhet i kreditinstitut enligt Banksamordningsdirektivet. Både en direkt och en generell clearingmedlem måste vara juridisk person med tillstånd att bedriva värdepappersrörelse enligt lagen i det land som den har sitt säte i.

NOMX DM utvärderar sina medlemmar löpande för att säkerställa att kraven för medlemskap kontinuerligt är uppfyllda. Enligt NOMX DM:s derivatregelverk ska varje medlem förse NOMX DM med information avseende sin finansiella styrka och kreditvärdighet. NOMX DM ställer även krav på mäklare och back office personal. Back office personal ska ha genomgått en kurs som NOMX DM tillhandahåller samt blivit godkända i ett prov för att få delta i clearingverksamheten. Dessutom ska back office personal ha allmänna kunskaper om NOMX DM:s derivatprodukter. Back office personal som uppfyller dessa krav registreras för deltagande i clearinggen.

Enligt *Lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden* ska NOMX DM tillämpa principen om fritt tillträde och neutralitet för sina deltagare. I NOMX DM:s derivatregelverk framgår de åtgärder som kan vidtas när en deltagare bryter mot regelverket eller inte längre uppfyller de krav som gäller för medlemskap.

Recommendation 3: Measurement and management of credit exposures

A CCP should measure its credit exposures to its participants at least once a day. Through margin requirement and other risk control mechanisms, a CCP should limit its exposures to potential losses from defaults by its participants so that the operations of the CCP would not be disrupted and non-defaulting participants would not be exposed to losses that they cannot anticipate or control.

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att rekommendation 3 är uppfylld.

Överväganden

NOMX DM:s exponeringar beräknas kontinuerligt varje timme med aktuell prisinformation och möjlighet finns att mäta oftare vid behov. NOMX DM använder dessa beräkningar för att hantera sina exponeringar till deltagarna under dagen. Enligt Riksbankens och Finansinspektionens bedömning är NOMX DM:s krav på säkerheter och riskhanteringsprocedurer utformade på ett sådant sätt att risken för förluster till följd av motpartsfallissemang, vid ofördelaktiga men inte extrema kursrörelser, är begränsad. I rekommendation 4 beskrivs NOMX antaganden närmare. I NOMX DM riskpolicy ingår att kräva in extra säkerheter under dagen när standardiserade beloppsgränser överskrids, vilket begränsar dessa risker ytterligare.

Redogörelse

NOMX DM har etablerade rutiner för beräkningen och hanteringen av sina motpartsexponeringar. NOMX DM:s exponering mot varje motpart beräknas per automatik en gång varje timme och är baserad på prisinformation i realtid för aktieprodukter och prisinformation vid stängning (dvs senast betalt) för ränteprodukter. Dessa exponeringar kontrolleras minst en gång per dag av riskhanteringsavdelningen. Efter handelsdagens slut görs en beräkning av NOMX DM:s slutliga exponering, vilken utgör grunden för nästa handelsdags ingående säkerhetssaldo.

Dessa beräkningar utgör även grunden för NOMX DM:s hantering av motpartsrisiker. En hörnsten i riskhanteringen är säkerhetskraven som beskrivs närmare i rekommendation 4. NOMX DM bevakar även medlemmarnas finansiella ställning och utarbetar kreditlimiter baserade på detta. Limiter på exponeringarna sätts för varje medlem och slutkund som ställer säkerheter direkt till NOMX DM. Överskrids limiterna utreder riskhanteringsavdelningen situationen och olika åtgärder kan vidtas. Exempelvis kan positionerna reduceras eller också kan NOMX DM begära in extra säkerheter under handelsdagen. NOMX DM har även standardiserade limiter för när extra säkerheter skall krävas in under dagen. Beloppsgränsen är 200 miljoner och ett extra krav på säkerheter görs dels vid förändring av en motpartsexponering på grund av marknadsrörelser under dagen och dels för underskott av säkerheter som förutses uppstå vid avveckling under dagen.

■ Recommendation 4: Margin requirements

A CCP should to the greatest extent feasible impose margin requirements to limit its credit exposures to participants. These requirements should be sufficient to cover potential exposures that the CCP estimates to occur until the liquidation of relevant positions. The models and parameters used in setting margin requirements should be risk-based and reviewed regularly.

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att rekommendation 4 är uppfylld.

Överväganden

Enligt Riksbankens och Finansinspektionens bedömning har NOMX DM tillräckliga säkerheter för att hantera en motparts fallissemang, vid ofördelaktiga men inte extrema kursrörelser.

NOMX DM beräknar utifrån kundernas portfölj kravet på marginalsäkerheter flera gånger per dag och begär in säkerheter under dagen om risken ändrats mer än limitvärdet. NOMX DM gör backtesting av modellen minst en gång i kvartalet i syfte att med historiska data säkerställa att denna ger rättvisande och förutsägbara resultat. Modellen och dess parametrar granskas av både interna och externa revisorer.

De säkerheter som är tillåtna anges av Säkerhetslistan av vilken även värderingsavdragen framgår.

De värderingsavdrag som tillämpas är anpassade till risken för värdeförändring. Säkerheterna administreras av det säkerhetsinstitut som anlitas av kunden. NOMX DM har inte själv direkt tillgång till information om vilka säkerheter som faktiskt ingår i säkerhetsmassan. NOMX DM:s riskhantering kan, då man anser det nödvändigt, efterfråga information om enskilda motparter och vilka säkerheter dessa innehar och en gång om året görs en test av den rutinen. Finansinspektionen och Riksbanken anser att NOMX DM har en fullgod säkerhetshantering men bör utveckla den för att ta in egen information om säkerheterna (se även rek 7). NOMX DM arbetar aktivt för att implementera en CMS-lösning (Collateral Management System) under 2011/2012, vilket gör att bristerna kommer att åtgärdas. Så länge nuvarande system finns kvar bör tester genomföras oftare än en gång per år.

Redogörelse

De säkerheter som ställs till NOMX DM avser att täcka förluster till följd av att NOMX DM:s motparter inte kan fullgöra sina åtaganden vid ofördelaktiga, men inte extrema, kursrörelser. Beräkningen av säkerhetsbehovet baseras på de exponeringar som finns mot varje enskild motparts portfölj. Värdet av säkerheterna ska täcka NOMX DM:s kostnader för att likvidera motpartens portfölj. Vid beräkandet av säkerhetsbehovet är portföljens värde det värde som den uppnår vid en värdering vid ofördelaktiga kursrörelser. Dessa kursrörelser beräknas utifrån en statistisk metod som utgår från ett konfidensintervall på 99,2 procent, baserad på det senaste årets historiska data för varje underliggande instrument. Kursrörelserna beräknas för ett tidsintervall på två dagar för alla produkter utom för några mindre likvida produkter där upp till fem dagar används.

Säkerhetsbehovet beräknas minst en gång per dag och NOMX DM:s riskhanteringsavdelning ansvarar för att genomföra beräkningarna. Möjligheten att beräkna säkerhetsbehovet oftare än en gång per dag utnyttjas då priserna förändras onormalt mycket. Parametrarna som används för att beräkna säkerhetsbehovet justeras efter behov. Om säkerhetsmassan är otillräcklig ska ytterligare säkerheter ställas som täcker det negativa säkerhetsutrymme.

NOMX DM:s modell för beräkning av säkerhetsbehovet jämförs med andra existerande modeller och granskas av både interna och externa revisorer. I samband med att stora förändringar i modellen vidtas finns krav på internt och externt godkännande. Både godkännande och förtester måste vara

genomförda för att förändringar i modellens metodologi ska tillämpas. NOMX DM har dock själv möjlighet att revidera riskparametrarna både frekvent och med kort varsel vid extrema kursrörelser.

NOMX DM gör back-testing av modellen. Syftet med back-testingen är att med historiska data säkerställa att modellen ger rättvisande och förutsägbara resultat.

NOMX DM accepterar följande tillgångar som säkerhet:²⁴

- kontanta medel i förutbestämda valutor
- vissa garantiförbindelser (föremål för särskilt godkännande)
- bankcertifikat utgivna av svenska, danska och finska banker
- obligationer och certifikat utgivna av svenska, danska, finska hypoteksinstitut
- statsskuldväxlar och statsobligationer (för utvalda länder och med kreditvärderingsrestriktioner)
- aktier (ett urval som är upptagna till handel på NASDAQ OMX Nordiska lista²⁵ och på Oslo Børs²⁶)

Det finns beloppsbegränsningar och avdrag vid värderingen av ovanstående instrument. För bankcertifikat, obligationer och statsobligationer har NOMX DM kriterier för lägsta godkända rating (Moody's and S&P). NOMX DM godkänner inte värdepapper emitterade av motparten själv och inte heller värdepapper emitterade av motpartens dotterbolag eller annat bolag i samma koncern.

Säkerheterna administreras av det säkerhetsinstitut som anlitas av kunden, NOMX DM har därför inte själv direkt tillgång till information om vilka säkerheter som faktiskt ingår i säkerhetsmassan. Det innebär att NOMX DM normalt inte själv kan undersöka vilka samband som finns mellan motparterna och deras säkerheter samt säkerheternas tillräcklighet i olika marknadsscenarier. NOMX DM:s riskhantering kan, då man anser det nödvändigt, efterfråga information om enskilda motparter och vilka säkerheter dessa innehar. NOMX DM har dock inga verktyg att kontinuerligt kontrollera de säkerheter som finns i säkerhetsmassan. Riksbanken och Finansinspektionen anser att NOMX DM bör utveckla sin säkerhetshantering i syfte att uppnå insyn över ställda säkerheter. NOMX DM arbetar dock aktivt för att implementera en CMS-lösning (Collateral Management System) under 2011/2012.

Säkerheterna belastas med ett värderingsavdrag som även tar höjd för den osäkerhet som uppstår i och med att NOMX DM inte själva har kontroll på vilka säkerheter som ställs. NOMX DM övervakar och beräknar värdeförändringarna på kundernas portfölj under dagen och det nya portföljvärdet jämförs med värdet av säkerheterna klockan 11 då de pantsattes. Den förhöjda delen av värderingsavdraget är inte relaterat till kundportföljen utan till den specifika risken att marginalsäkerheterna rasat i värde mellan 11 och 11.

Säkerhetsmassans sammansättning efterfrågas en gång per år av NOMX DM Risk management. Syftet med en sådan årlig förfrågan är att se att informationen är lättillgänglig vid behov. Vid de efterfrågningar som gjorts har det visat sig att informationen är snabbt tillgänglig. CCAB kontrollerar säkerhetsmassan genom att göra årliga stickprover hos medlemmarna. Riksbanken och Finansinspektionen anser dock att tester bör göras oftare än en gång per år.

Av förteckningen över godkända säkerheter, den så kallade Säkerhetslistan som återfinns i NOMX DM:s derivatregelverk, framgår vilka värderingsavdrag (haircuts) som ska göras vid värderingen av ställda säkerheter. Värderingsavdragen överensstämmer huvudsakligen med gällande

²⁴ För komplett säkerhetslista, se NOMX DM:s derivatregelverk, bilaga 12.

²⁵ Se NOMX DM:s derivatregelverk, bilaga 12a.

²⁶ Avser aktier som är noterade på Oslo Børs och som ingår i den så kallade Hovedlisten och på vilka aktier det även finns derivat noterade på Oslo Børs.

- rekommendationer från Svenska Bankföreningen, men är i vissa avseenden större. Värderingsavdragen omvärderas varje kvartal och påverkas av volatilitetsförändringar och kursfall.

■ Recommendation 5: Financial resources

A CCP should maintain sufficient available financial resources to cover potential losses that exceed the losses to be covered by margin requirements. For this purpose, the CCP should develop plausible scenarios and conduct stress tests accordingly. At a minimum CCP should be able to withstand a default by the participant to which it has the largest exposure in extreme but plausible market conditions.

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att rekommendation 5 är uppfylld.

Överväganden

NOMX STO använder en egenutvecklad riskkapitalmodell – RCar – för att genomföra så kallade stresstester som uppskattar behovet av kapital som ska täcka eventuella motpartsförluster om ställda säkerheter inte räcker till. De i NOMX STO ingående centrala motparterna NOMX DM och NOMX Oslo delar på clearingkapitalet vilket innebär att förluster i endera centrala motparten täcks av det gemensamma kapitalet. Beräkningen av motpartsrisiker görs var för sig för de båda centrala motparterna. NOMX STO har kapital för motsvarande de två största exponeringarna för de båda centrala motparterna plus ett kapital för portföljriskerna för de båda centrala motparterna.²⁷

Finansinspektionen har givit sitt samtycke till modellen för clearingkapital i samråd med Riksbanken. Finansinspektionens prövning av modellen grundar sig på lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden. Enligt Riksbankens och Finansinspektionens bedömning använder NOMX DM ett relevant stresstest (RCaR - en riskkapitalmodell) för att bestämma storleken på de finansiella resurser som ska täcka eventuella motpartsförluster.

Redogörelse

En svensk clearingorganisation ska enligt lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden genom eget kapital, garanti eller försäkring eller på annat liknande sätt ha en tillfredställande beredskap att uppfylla ett sådant betalningsansvar som kan uppkomma för organisationen till följd av clearingverksamheten. Om motpartens säkerheter skulle vara otillräckliga i samband med att en motpart inte fullgör sina åtaganden måste NOMX STO ha tillräcklig finansiell styrka för att själv kunna bära en eventuell förlust.

NOMX STO bedriver clearingverksamhet såsom central motpart i Sverige genom NOMX DM och i Norge via filial. De båda centrala motparterna delar på clearingkapitalet vilket innebär att förluster i endera centrala motparten täcks av det gemensamma kapitalet.

NOMX STO disponerar 1 970 Mkr för att täcka eventuella motpartsrisiker och ytterligare 300 Mkr för att täcka operativa risker, totalt 2 270 Mkr. Av detta är aktiekapital och bundna reserver 251 Mkr samt fritt eget kapital 469 Mkr. Dessa medel är investerade i statspapper och kan endast användas som clearingkapital. Det resterande beloppet upp till 2 270 Mkr (1 550 Mkr) består av en försäkring från OMX Capital Insurance AG²⁸ som inte kan användas till något annat än att täcka eventuella motpartsrisiker och operativa risker.

²⁷ Kapitalet som hålls för portföljrisken är den summerade motpartsrisiken mot varje motpart multiplicerat med sannolikheten för konkurs. De två största motparterna är inte med i portföljberäkningen i och med att kapital hålls för dem i särskild ordning.

²⁸ OMX Capital Insurance AG är ett av NASDAQ OMX-gruppen helägt försäkringsbolag, som är i auktoriserat i Schweiz. Bolaget har ingen annan verksamhet än att vara försäkringsgivare till NOMX DM avseende clearingkapitalet. Försäkringsbolagets egna finansiella resurser består av 750 MSEK i statsobligationer samt en finansiell garanti om 800 MSEK.

■ Clearingkapitalet består av tre komponenter; avsättning av ett värde motsvarande de två största exponeringarna av NOMX DM:s och NOMX Oslos RCaR-beräkningar, avsättning för portföljrisk samt buffertar. I valet av de två största exponeringarna bortses från en motpartsexponering mot en el-producent om marknadspriset är högre än det som el-producenten tecknat i sina säljterminer, detta trots att en sådan position finansiellt alltid är negativ. Skälet är att en producent som har leveranskapacitet kan leverera el och således inte riskerar att få några finansiella åtaganden till följd av kontraktet. För att säkerställa att leveranskapacitet finns har NOMX Oslo infört rutiner för att säkerställa att el-producenter har produktionskapacitet som motsvarar den el som producenterna har sålt via derivat inklusive ett säkerhetsavdrag för exempelvis produktionsbortfall. Utöver detta avsätts kapital för operativa risker.

RCaR (RIVA Capital-at-Risk) är en riskkapitalmodell som är utvecklad av NOMX STO. Modellen används för att genomföra så kallade stresstester som uppskattar behovet av kapital som ska täcka eventuella motpartsförluster om ställda säkerheter inte räcker till. För enskilda derivat definieras extrema kursrörelser som 1,5 gånger större än den fjärde största kursrörelsen under de senaste två åren (den så kallade stressfaktorn är 150 procent). För OMX indexprodukter är stressfaktorn 2, men inte mindre än det högsta värdet av den historiskt högst uppmätta negativa tvådagarskursrörelsen eller den positiva endagsrörelsen, vilket för närvarande motsvarar en nedgång under en två-dagars period i oktober 1987 då börser sjönk 12,53% procent (den 28:e och 29:e oktober 1987).. För övriga indexprodukter är stressfaktorn 2. Modellen är föremål för en större årlig översyn samt att stressparametrarna prövas kvartalsvis av Regulatory Capital Committee.

NOMX DM stresstestar sina exponeringar och övervakar resultatet dagligen. I en situation då RCaR-beräkningen stiger till sådana nivåer att clearingkapitalet inte bedöms tillräckligt kan NOMX DM antingen minska riskexponeringen eller öka clearingkapitalet. Båda alternativen kan operativt genomföras på flera olika sätt.

Utöver clearingkapitalet har NOMX STO tillgång till kreditlinor i svenska kronor jämte mindre belopp i norska och danska kronor samt i euro till ett värde av 1 300 miljoner SEK med omedelbar utbetalning. Se rekommendation 7 för en beskrivning av NOMX DM:s likvida tillgångar. Förutom clearingkapitalet så hade NOMX STO i slutet av 2010 ytterligare ca 3,2 miljarder i eget kapital (ca 2 miljarder justerat för immateriella tillgångar) bestående av balanserade vinstmedel och årets resultat.

Recommendation 6: Default procedures

A CCP's default procedures should be clearly stated, and they should ensure that the CCP can take timely action to contain losses and liquidity pressures and to continue meeting its obligations. Key aspects of the default procedures should be publicly available and tested regularly.

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att rekommendation 6 är uppfylld.

Överväganden

Enligt Riksbankens och Finansinspektionens bedömning är NOMX DM:s regler och rutiner för hantering av en deltagares fallissemang klara, tydliga och allmänt tillgängliga. De möjliggör för NOMX DM att hantera en deltagares bristande fullgörelse. I NOMX DM:s regelverk finns det fastställt vad som avses med bristande fullgörelse samt vilka åtgärder NOMX DM har rätt att vidta, såsom att ta ställda säkerheter i anspråk och att snabbt stänga positioner.

NOMX DM har uppfyllt rekommendation 1 om legal risk, vilket bland annat innebär stöd i svensk lagstiftning för realisering av säkerheter som är ställda till NOMX DM.

Redogörelse

I NOMX DM:s regelverk specificeras vad som avses med deltagares eller slutkunds bristande fullgörelse. Dessutom finns beskrivet vilka åtgärder som NOMX DM kan vidta vid bristande fullgörelse. NOMX DM kan bland annat ta ställda säkerheter i anspråk, neka avslut och registrering samt helt eller delvis tvångsavveckla clearingmedlems eller slutkunds kontrakt, ersättningsköpa instrument samt sälja kontraktbasen. NOMX DM kan även överföra slutkunders konton och tillhandahålla säkerheter från en clearingmedlem till en annan. I broschyren *Default Management* som finns tillgänglig på NASDAQ OMX hemsida, beskrivs de regler och den process som NOMX DM agerar utifrån vid bristande fullgörelse. I den finns även en genomgång av de tillfällen då av deltagare har fallerat sedan december 1989.

NOMX DM har en formell kommitté, en så kallad "Default Committee", som kan sammankallas med kort varsel och har befogenhet att fatta beslut om vilka åtgärder NOMX DM ska vidta vid en deltagares bristande fullgörelse. Det finns tydligt definierade instruktioner i "Instructions to the President" för hur beslut i kommittén ska fattas. Dessa instruktioner granskas och godkänns årligen av NOMX STO:s styrelse. Beslut med anledning av en deltagares bristande fullgörelse fattas av NOMX STO:s VD, och vid dennes frånvaro sker delegering i enlighet med dessa instruktioner. Kommittén fattar även beslut huruvida NOMX DM:s egna finansiella resurser skall lyftas. Som beskrivits i rekommendation 1 om legal risk, tillåter svensk lag att ställda säkerheter realiseras.

Recommendation 7: Custody and investment risks

A CCP should hold assets in a manner whereby risk of loss or of delay in its access to them is minimised. Assets invested by a CCP should be held in instruments with minimal credit, market and liquidity risks.

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att rekommendation 7 är uppfylld.

Överväganden

NOMX DM:s egna kapital placeras i tillgångar med låg marknads- och likviditetsrisk, vilket gör att tillgångarna kan avyttras snabbt och med liten negativ kurseffekt.

Säkerhetsinstitut förvarar de värdepapper som ställts som säkerhet hos centrala värdepappersförvarare som tillämpar regler och rutiner som enligt Riksbanken och Finansinspektionen uppfyller rekommendation 12 om skydd för kundens värdepapper i *Recommendations for Securities Settlement Systems (RSSS)*.²⁹ Riksbanken och Finansinspektionen anser att NOMX DM:s användande av säkerhetsinstitut, istället för att hålla dem själv, fungerar tillfredsställande och uppfyller de krav som rekommendationen ställer men anser att NOMX DM bör ha en ökad insyn. Detta stödjer Riksbanken och Finansinspektionens konstaterande i rekommendation 4 att det vore en förbättring för NOMX DM om de kände till vilka marginalsäkerheter som är ställda. NOMX DM arbetar dock aktivt för att implementera en CMS-lösning (Collateral Management System) under 2011/2012, vilket gör att bristerna kommer att åtgärdas. Stickprov för att kontrollera att ställda säkerheter är korrekta görs årligen men Riksbanken och Finansinspektionen anser att det bör göras mer frekvent till dess att det nya systemet är på plats.

Redogörelse

Administration av säkerheter

NOMX DM administrerar inte själv de säkerheter som ställts för åtaganden som gjorts i clearingverksamheten. Säkerheterna administreras istället av ett säkerhetsinstitut som anlitas av slutkunden eller clearingmedlemmen och som godkänts av NOMX DM. En förteckning över de av NOMX DM godkända säkerhetsinstituten återfinns i bilaga 9 till derivatregelverket.

För att godkännas som säkerhetsinstitut krävs att institutet ska vara ett kreditinstitut under tillsyn i sitt hemland, ha ett beskattat eget kapital överstigande 500 miljoner kronor samt i övrigt vara lämpligt som säkerhetsinstitut. Säkerhetsinstitutet skall förvara säkerheter för NOMX DMs räkning på ett säkert sätt och rapportera att tillräckliga säkerheter ställts för visst clearingkonto. Ansökan om att bli säkerhetsinstitut granskas och godkänns av NOMX DM, som även övervakar säkerhetsinstituten löpande. Innan ett utländskt säkerhetsinstitut godkänns konsulteras legal expertis i institutets hemland för att ge ett utlåtande som säger att NOMX DM kan ta säkerheter i anspråk utan fördröjning vid behov. Är det en helgdag i utlandet uppstår förvisso en dags försening men det bedöms inte orsaka problem eftersom likviditetsbehovet som kan uppstå, exempelvis vid en deltagares konkurs, är på längre sikt. Clearing Control AB (CCAB) har till uppgift att säkerställa att kundavtalen är korrekta samt att göra årliga stickprov för att kontrollera att de säkerheter som ställts är acceptabla och korrekta. NOMX DM har vid behov rätt att få veta slutkundens identitet av CCAB. Som tidigare nämnt i rekommendation 4 anser Riksbanken och Finansinspektionen att stickprov bör göras mer än en gång per år.

²⁹ www.riksbank.se

Flertalet av säkerhetsinstituten är även clearingmedlemmar hos NOMX DM och hanterar säkerheter för sina kunders räkning. Säkerhetsinstitutet kan dock inte administrera sina egna säkerheter, eller säkerheter ställda av närstående bolag inom samma koncern utan dessa måste administreras av ett annat säkerhetsinstitut.

NOMX DM känner inte till sammansättningen av de säkerheter som hålls av säkerhetsinstituten. I och med detta känner NOMX DM inte heller till de värdeförändringar som kan uppstå i säkerhetsmassan under dagen. NOMX DM kan inte heller följa fördelningen av vilka säkerheter som ställs och därmed inte upptäcka om det skapas en koncentration mot någon typ av säkerhet. En ökad insyn i de säkerheter som ställs skulle ha flera fördelar. Som tidigare nämnts i rekommendation 4 anser Riksbanken och Finansinspektionen att NOMX DM bör utveckla sin säkerhetshantering i syfte att uppnå det.

Bankgarantier som säkerheter hålls direkt av NOMX DM. Specifika krav på garanten och garantin måste vara uppfyllda för att bankgarantin ska godkännas.

Förvaltning av clearingkapitalet

NASDAQ OMX Treasury AB förvaltar NOMX DM:s tillgångar och OMX Capital Insurance AG likvida tillgångar. Förvaltningen ska följa NASDAQ OMX-koncernens investeringspolicy för clearingkapital. Tillgångarna ska placeras i värdepapper med mycket låg marknads- och likviditetsrisk. De får inte placeras i värdepapper utgivna av den egna koncernen eller en clearingmedlem, alternativt del i samma koncern som en clearingmedlem, hos NOMX DM.

NASDAQ OMX Treasury AB är ett dotterbolag inom NASDAQ OMX-koncernen som hanterar bolagens likviditetsförvaltning. Treasuryverksamheten bedrivs självständigt och är föremål för årlig intern- och externrevision. Förvaltningsuppdraget från NOMX DM och OMX Capital Insurance AG regleras i avtal och OMX Treasury AB återrapporterar regelbundet utfallet av förvaltningen. Clearingkapitalmedlen under förvaltning är separerade från övriga medel i koncernen och kan inte användas till något annat än att täcka motpartsrisiker som kan uppstå i NOMX STO som central motpart. Separeringen uppnås genom att medlen hålls deponerade på ett särskilt konto, ett s.k. escrow-account.

NOMX DM har valt att placera allt clearingkapital i en bank för att begränsa den operationella risken. Motpartsrisiken som uppstår i och med det minskas genom att kreditlinor finns med andra banker.

Recommendation 8: Operational Risk

A CCP should identify sources of operational risk, monitor and regularly assess them. The CCP should minimise these risks through the development of appropriate systems, and effective controls and procedures. Systems and related functions should be (i) reliable and secure, (ii) based on sound technical solutions, (iii) developed and maintained in accordance with proven procedures and (iv) have adequate, scalable capacity. The CCP should have appropriate business continuity and disaster recovery plans that allow for timely recovery of operations and fulfilment of a CCP's obligations. Systems should be subject to frequent and independent audits.

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att rekommendation 8 är uppfylld.

Överväganden

NOMX STO har etablerade rutiner för analys av operativa risker enligt en koncerngemensam standard anpassad till COSO. Det finns kontrollprocedurer framtagna, vilka följs upp av ledningen och är föremål för internrevision.

Kontinuitetsplaner finns som testas regelbundet med deltagarna. Tillgänglighetsgraden i clearingsystemet var 99,99%.

Redogörelse

Verktygen för och rapporteringen av NASDAQ OMX-koncernens operativa risker utförs (årligen, med kontinuerliga uppdateringar) av funktionen Global Risk Management. Analysen görs av respektive affärsområde inom ett "Enterprise Risk Management (ERM) framework", som är anpassad till COSOs (Committee of Sponsoring Organisation of the Treadway Commission Enterprise Risk Management Framework). Den senaste analysen för NOMX DM gjordes i augusti 2010. Analyserna rapporteras till NOMX DM:s verkställande ledning och i förekommande fall även till styrelsen för moderbolaget. Analysen används bl.a. till underlag för att bedöma försäkringsbehov och kapitalbehov för att täcka operationell risk.

Utöver detta görs en egen, oberoende analys av internrevisionsfunktionen inom NASDAQ OMX. För att följa upp gruppens uppfyllande av kraven i Sarbanes-Oxley Act finns en separat enhet.

Riskhanteringen är byggd på ett ERM-ramverk samt på policies för Crisis Management, Business Continuity Management, Outsourcing Guidelines, Sarbanes-Oxley compliance och en Information Security Policy. Det finns kontrollprocedurer framtagna, vilka följs upp av ledningen på olika nivåer. Exempel på detta är t.ex. att alla system som är exponerade mot Internet penetrationstestas av ett externt företag. Vidare har en ny New Product Risk Committee införts som ska ta ställning till den analys av operationella risker som ska göras vid introduktion av nya produkter.

Driften av NOMX DM:s system är outsourcad till en annan del av gruppen, Global IT Services. Individuella, kritiska IT-system är dock inte delade med någon annan. SLA-avtal (Service Level Agreement) avseende bl.a. servicenivåer, incidenthantering finns, övervakas kontinuerligt (med möten två ggr/vecka) och behandlas i månatliga rapporter.

En kontinuitetsplan har etablerats. Den innehåller bl.a. procedurer för att hantera olika störningar av verksamheten. De testas regelbundet. Ett alternativt driftsställe finns alltid tillgängligt och kan tas i bruk inom 45 – 75 minuter. Detta testas regelbundet, inklusive en fullskaletest per år.

- Datasystemen körs parallellt på två speglade, fysiskt separerade ställen. Skulle en av dessa gå ner, ska det ta cirka femton minuter tills de anslutna till det drabbade systemet är uppkopplade igen. Transaktionerna är antingen konfirmerade eller avvisade, varför deltagarna alltid har kontroll över status på sina transaktioner, även efter ett avbrott. Processen testas regelbundet.

NOMX DM har utvecklat manuella reservplaner vid fallissemang av både hårdvaru- och mjukvaruproblem vilka innefattar telefonkontaktlistor m.m.

Jämte bilaterala möten inbjuds alla deltagare en eller två gånger årligen till ett Clearing Forum i resp. Stockholm, Helsingfors, Köpenhamn och London, där bl.a. frågor om operativa risker och kontinuitetsplan diskuteras.

Målet för tillgängligheten i Genium Inet Clearing mellan 0800 – 1800 är 99,90%. Under 2010 var utfallet 99,99 %.

Recommendation 9: Money settlements

A CCP should employ money settlement arrangements that eliminate or strictly limit credit and liquidity risk. If central bank money is not used, steps must be taken to strictly limit cash settlement risks, that is, credit and liquidity risks stemming from the use of banks by a CCP to effect money settlements with its participants. Funds transfers to a CCP should be final when effected and rely on efficient and safe payment systems.

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att rekommendation 9 är uppfylld.

Överväganden

Huvuddelen av kontantavvecklingen sker i svenska och danska kronor genom respektive centralbanks betalningssystem, det vill säga i centralbankspengar.

En mindre del av kontantavvecklingen sker i norska kronor samt i euro och US-dollar. NOMX DM tar i samband med avvecklingen av dessa valutor en risk eftersom avvecklingen sker genom den likvidbank NOMX DM använder sig av i respektive land. NOMX DM har godkänt likvidbankerna och bevakar respektive likvidbank kontinuerligt. Alla relevanta betalningssystem bedöms tillhandahålla "intraday finality" och har utvärderats i enlighet med internationella standarder.

Redogörelse

NOMX DM har två olika betalningsströmmar; (1) ren kontantavveckling och (2) betalningsströmmar som uppkommer då man byter ett värdepapper mot kontanter.^{30,31} Den största delen av NOMX DM:s betalningar sker i svenska kronor. Kontantavvecklingen i Sverige sker i Riksbankens betalningssystem RIX. NOMX DM är deltagare i RIX-systemet vilket innebär att största delen av NOMX DM:s kontantavveckling sker i centralbankspengar. RIX-systemet har utvärderats i enlighet med internationella standarder vilka samtliga uppfylls helt eller delvis. Betalningarna som sker i samband med värdepappersavvecklingen sker för vissa valutor via en likvidbank. NOMX DM hanterar risken mot likvidbanken genom att övervaka och ställa krav. NOMX DM:s kunder har ingen kreditexponering mot likvidbanken.

Kontantavvecklingen i danska kronor sker i Danmarks Nationalbanks motsvarighet till RIX betalningssystem KRONOS. NOMX DM är själv medlem i KRONOS. KRONOS har, liksom RIX, bedömts uppfylla internationella standarder.

För de valutor där NOMX DM har derivatkontrakt men inte är medlem i valutaområdets motsvarighet till RIX så använder sig NOMX DM av likvidbanker. Likvidbankerna genomför kontantavvecklingen via NOMX DM konto i banken. NOMX DM tar därmed en intradags kreditrisk och har även en operativ risk på likvidbanken. Dessa risker hanterar NOMX DM genom att ställa krav på likvidbankerna och genom att ha flera alternativ för varje valuta.

NOMX DM verifierar löpande att likvidavvecklingen sker enligt gällande instruktioner. I RIX och KRONOS bekräftar NOMX DM att betalningarna är riktiga före avvecklingen. Betalningar och kontobalanser i respektive likvidbank kontrolleras dagligen. Varje likvidbank är medlem i de lokala centralbankernas betalningssystem i respektive land och uppfyller de krav som NOMX DM ställer på sina likvidbanker. NOMX DM bevakar likvidbankens finansiella styrka löpande.

³⁰ Den rena kontantavvecklingen sker i samband med betalningar av betalning av premier, avgifter och daglig avräkning på futureskontrakt.

³¹ Dvs den betalningsström som uppkommer efter lösen av ett kontrakt och det underliggande värdepappret byts mot kontanter (Delivery versus Payment) genom den lokala CSD:n.

- Betalningssystemen som används för NOMX DM:s kontantavveckling uppfyller kraven på intraday finality i och med att alla länder uppfyller Finalitydirektivet.

Recommendation 10: Physical deliveries

A CCP should clearly state its obligations with respect to physical deliveries. The risks from these obligations should be identified and managed.

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att rekommendation 10 är uppfylld.

Överväganden

NOMX DM:s regelverk har tydliga regler för fysisk leverans av värdepapper. Det beskriver också hur försenade leveranser ska hanteras. Normalt ska värdepapperen levereras av en central värdepappersförvarare, vilket innebär ingen kreditrisk. Det kan dock uppstå en ersättningskostnadsrisk om en motpart inte kan leverera värdepapperet i rätt tid. För att hantera denna risk har NOMX DM avtal med två banker om att kunna ta upp värdepapperslån och även att kunna köpa in värdepapper.

Redogörelse

I NOMX DM:s regelverk framgår det tydligt att det är en del av NOMX DM:s roll som central motpart att leverera och ta emot värdepapper. Leveranser är alltid enligt DVP (Delivery Versus Payment), vilket eliminerar kreditrisken. Det summerade beloppet på alla konton ska vid slutet av varje leveransdag vara noll. NOMX DM använder sig av en delivery margin för alla aktieprodukter med fysisk leverans.

Den kvarstående risken som NOMX DM har är ersättningskostnadsrisken, dvs. de kostnader som kan uppstå om en part i en transaktion inte erhåller ett värdepapper i tid utan själv måste införskaffa detta. NOMX DM hanterar detta på samma sätt som övriga öppna exponeringar, nämligen genom marginalsäkerhete och ytterst med clearingkapital.

Eventuella tillkommande kostnader som uppkommer på grund av försenad eller utebliven leverans kan föras vidare till den felande motparten. För att begränsa de risker som kan uppkomma till följd av NOMX DM:s åtagande om värdepappersleverans till sina motparter har NOMX DM avtal med två banker om att kunna ta upp värdepapperslån och också en facilitet att kunna köpa in värdepapper.

Leverans och förvaring av värdepapper sker i dematerialiserad form och administreras av de centrala värdepappersförvararna Euroclear Sweden, VP Securities (Danmark), Icelandic Securities Depository och Euroclear Finland. I dessa länder är NOMX DM medlem hos den centrala värdepappersförvararen. I Norge är NOMX DM inte medlem i den norska centrala värdepappersförvararen utan använder sig av SEB som depåbank och avvecklingsbank. För ryska depåbevis sker leverans genom Euroclear eller DTCC. NOMX DM är inte medlem i endera, utan använder sig av SEB som depåbank.

Recommendation 11: Risk in links between CCPs

CCPs that establish links either cross-border or domestically to clear trades should design and operate such links so that they effectively reduce the risks associated with the link. It should evaluate the potential sources of risks that can arise from the linked CCP and from the link itself. It should ensure that the risks are managed prudently on an ongoing basis. There should be a framework for co-operation and co-ordination between the relevant regulators and overseers.

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att rekommendation 11 inte är tillämplig.

Överväganden och redogörelse

NOMX DM har inga aktiva länkar. De tidigare länkarna till Oslo Börs, Oslo Clearing ASA och LCH Clearnet AB avslutades under 2009 och de sista affärerna avslutades under 2010.

Recommendation 12: Efficiency

While maintaining safe and secure operations, CCPs should be cost-effective in meeting the requirements of participants.

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att rekommendation 12 är uppfylld.

Överväganden

Direkta kostnadsjämförelser är svåra att göra på grund av NOMX DM:s dominerande marknadsläge för central clearade derivat. Prissänkningar har skett under året.

NOMX DM har ett flertal forum för sina kunder/marknadsdeltagare, där kundsynpunkter tas in. Man har sedan 2004 haft en customer satisfaction survey. Den senaste genomfördes under 2010.

Tillgängligheten i systemet är hög (99,99% under 2010).

Redogörelse

NOMX DM har historiskt varit den enda derivatclearingorganisationen på den svenska marknaden och i princip endast haft de finansiella aktörernas bilaterala clearing som sin enda större "konkurrent". Genomförandet av MiFID har dock allmänt lett till ökad konkurrens på börs- och clearingområdet inom framför allt aktiehandeln. Bolaget ser kontinuerligt över sina priser på sina olika marknader. NOMX DM har under året sänkt sina priser på nordiska aktieterminer och futures.

NOMX DM har ett antal olika forum/advisory boards, där synpunkter och önskemål från marknadens deltagare kan tas in. Som exempel kan nämnas Derivatmarknadskommitten, som sammanträder åtta gånger per år. I denna deltar också Svensk Fondhandlareföreningen. Här diskuteras bl.a. handels- och produktrelaterade frågor samt förslag till ändringar i regelverket (vilka normalt sker halvårsvis). Andra forum är IT-forum, Risk Management Forum, Operations Forum och Fixed Income Advisory Board.

Beträffande driftsfrågor hålls möten varannan vecka med systemleverantören NASDAQ OMX Technology AB för att övervaka att de överenskomna servicenivåerna hålls. Styrelsen för NOMX DM hålls uppdaterad om tillgänglighet och andra operativa frågor vid varje styrelsemöte.

Recommendation 13: Governance

Governance arrangements for a CCP should be clear and transparent to fulfil public interest requirements and to support the objectives of owners and relevant market participants. In particular, they should promote the effectiveness of a CCP's risk management procedures.

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att rekommendation 13 är uppfylld.

Överväganden

NOMX DM är en registrerad bifirma till NOMX STO. Styrelsen i NOMX STO är ansvarig för beslut rörande den centrala motpartsclearingen enligt reglerna i aktiebolagslagen. Styrelsemedlemmar utbildas av NOMX STO och prövas av Finansinspektionen.

NOMX DM:s har en tydlig separation av riskhanteringen från övrig verksamhet då riskhanteringsfunktion rapporterar direkt till koncernens finansfunktion.

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att NOMX DM har en välfungerande styrning. Däremot kan informationen på hemsidan förbättras genom att publicera utökad information om styrelsemedlemmarna i NOMX STO samt information om företagets andra viktiga ledningsfunktioner.

Redogörelse

Rekommendationen behandlar dels företagets organisation och styrning, dels organisationen för riskhantering. I koncernens legala struktur är NOMX STO ett dotterbolag till NASDAQ OMX Nordic Oy. Moderbolaget har en styrande och koordinerande roll över NOMX STO. Överst i koncernstrukturen ligger NASDAQ OMX Group Inc. Derivatverksamheten inom NOMX STO bedrivs inom NOMX DM, som är registrerad som en bifirma.

Styrelsen i NASDAQ OMX Nordic Oy består av tio externa ledamöter samt styrelseordföranden för NOMX STO. Styrelsen i NOMX STO består av fem interna ledamöter. Finansinspektionen genomför en lämplighetsprövning av styrelsens medlemmar, vilket gäller såväl ledamöterna i NOMX STO som moderbolaget. Lämplighetskraven innebär bland annat att styrelsen sammantaget ska ha tillräcklig erfarenhet av de finansiella marknaderna. NOMX STO utbildar nya styrelsemedlemmen om den centrala motpartens verksamhet och om riskhanteringen.

Styrelsen i NOMX STO är ansvarig för beslut rörande den centrala motpartsclearingen. Styrelsen i moderbolaget har ett särskilt ansvar för policies och riktlinjer för NOMX STO samt fattar beslut som rör signifikanta ändringar i regelverket. Styrelsen har upprättat instruktioner som behandlar vad som delegeras till VD, bl a att fatta beslut som rör mindre ändringar i regelverket. Det finns tydliga rapporterings- och beslutsvägar mellan ledning och styrelse. Styrelsens styrning och kontroll av verksamheten är föremål för revision av såväl interna som externa revisorer. Styrelsens ansvar regleras i Aktiebolagslagen.

NASDAQ OMX:s hemsida beskriver organisationen och verksamheten i första hand utifrån ett koncernperspektiv. Information om styrelserna i NASDAQ OMX Nordic Oy och NOMX STO finns tillgängliga på internet. Däremot kan information bli utförligare om andra viktiga ledningsfunktioner för den centrala motparten, som clearingkommittéerna. Vidare är informationen om styrelsemedlemmarna i NOMX STO på hemsidan begränsad då enbart namnen publiceras. Den informationen bör publiceras för att ge en mer fullständig bild av företagets ledning.

■ Viktiga styrelsebeslut offentliggörs via pressmeddelanden och allmän information om NOMX STO finns tillgänglig genom till exempel Bolagsverket. Gruppens mål redogörs för i NASDAQ OMX Groups årsredovisning.

För att ta del av marknadsdeltagarnas synpunkter på de tjänster NOMX DM tillhandahåller har NOMX DM flera olika egna forum där deltagare har möjlighet att meddela sina synpunkter. Förändringar i regelverket meddelas till alla deltagare och Svenska Fondhandlarföreningen konsulteras.

NOMX DM:s risker bedöms och hanteras av riskhanteringsavdelningen. Chefen för denna avdelning rapporterar direkt till den ansvarige för finansiella risker inom koncernen som i sin tur rapporterar till koncernens finanschef. Rapportering av riskerna samt incidenter sker även direkt till styrelsen i NOMX STO samt till styrelsen i NASDAQ OMX Nordic Oy. Riskhanteringen är separerad från affärsverksamheten.

Det finns en oberoende Clearing Risk Committee som fattar beslut om frågor som rör kredit- och marknadsrisk och som godkänner nya marknader/produkter. I situationer som rör deltagares konkurs så fattas beslut av en Clearing Default Committee. Chefen för riskhanteringen har veto i båda kommittéerna. Riskhanteringen separation från övrig verksamhet samt de båda kommittéerna gör att intressekonflikter i möjligaste mån ska undvikas. Skulle en intressekonflikt uppstå ska den rapporteras vidare. Beroende på konfliktens art sker rapportering till compliance och internrevisionen eller direkt till styrelserna i koncernen.

Recommendation 14: Transparency

A CCP should provide market participants with sufficient information for them to identify and evaluate accurately the risks and costs associated with using its services.

Bedömning

Riksbanken och Finansinspektionen bedömer att rekommendation 14 är uppfylld.

Överväganden

Enligt Riksbankens och Finansinspektionens bedömning kräver rekommendation 14 att såväl NOMX DM:s existerande deltagare som potentiella deltagare ska få den information som krävs för att bedöma de risker och kostnader som är förknippade med den centrala motparten. Eftersom NOMX DM bedriver slutkundsclearing är informationskravet ännu högre då även slutkunder, som inte är professionella finansiella aktörer, ska kunna tillgodogöra sig NOMX DM:s information. Informationen måste därför vara tydlig, lättbegriplig och lättillgänglig.

Riksbanken och Finansinspektionen anser att NOMX DM ger sina deltagare den information de behöver för att bedöma de risker och kostnader som är förknippade med NOMX DM:s derivatclearing.

Redogörelse

NOMX DM lämnar ut följande information på sin hemsida:

- NOMX DM:s derivatregelverk
- Kostnader förknippade med clearing
- Information om derivatverksamheten och NOMX DM:s roll som central motpart
- Rutiner vid deltagare konkurs samt NOMX finansiella resurser
- Web-baserat utbildningsstöd
- Riksbankens och Finansinspektionens utvärdering av NOMX DM:s verksamhet som central motpart
- Årsredovisning för NOMX STO
- Metoder för prissättning
- Information om NOMX DM:s bolagsstyrning kan till viss del utläsas från den information som finns för NASDAQ OMX Group
- Statistik: transaktionsvolym för derivat (både i form av omsättning och antalet utestående kontrakt samt statistik för tillgängligheten i NOMX DM:s clearingsystem för derivat)

NOMX DM:s derivatregelverk stödjer de olika momenten i derivatclearingen. Det ger besked om riskhanteringspolicy och säkerhetspolicy, om och när NOMX DM åtar sig motpartsrisker, rättigheter och skyldigheter för NOMX DM samt hantering av deltagare i en konkurssituation. Rekommendation 1 om legal risk innehåller en utförligare beskrivning av derivatregelverket.

NOMX DM lämnar ut information om sin verksamhet, riskhanteringsfunktionens organisation och verksamhet, konkurshantering, konkurshistoriken och sina rutiner för att hantera säkerheter. I publikationen *NASDAQ OMX Derivatives Market as a Counterparty* lämnar NOMX DM en tydlig beskrivning av sin verksamhet på ett enklare sätt än i derivatregelverket. Den redogör bland annat för deltagarnas rättigheter och skyldigheter gentemot NOMX DM samt NOMX DM:s riskhantering.

All information som publiceras på internet finns på engelska. Dessutom finns en del av informationen på svenska, danska, finska och vissa delar även på isländska. Informationen ses över regelbundet i syfte att hålla den uppdaterad.

Recommendation 15: Regulation and oversight

A CCP should be subject to transparent, effective and consistent regulation, supervision and oversight. In both a national and a cross borders context, central banks and securities regulators should cooperate with each other and with other relevant authorities regarding the CCP. Such cooperation should also ensure a consistent implementation of the recommendations.

Riksbanken och Finansinspektionen redogör i denna rekommendation var för sig för det arbete som bedrivs för tillsyn och övervakning i relation till de krav rekommendation 15 ställer på tillsyn och övervakning.

Riksbanken och Finansinspektionen avstår från att själva bedöma sitt eget arbete. De svenska myndigheternas tillsyns- och övervakningsarbete utvärderades senast vid IMF:s Financial Sector Assessment (FSAP) av Sverige 2002. Då bedömde IMF att kraven delvis uppfylldes. I sina överväganden argumenterade IMF för att tillsynen behövde utvecklas och att Riksbankens brist på legala påtryckningsmedel utgjorde en svaghet i övervakningen.³²

Finansinspektionen

Reglering och tillsyn

För att bedriva clearingverksamhet i Sverige krävs tillstånd enligt *lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden*. NOMX STO har fått ett sådant tillstånd av Finansinspektionen, som också utövar tillsyn. För sin tillsyn har Finansinspektionen rätt att begära in den information man behöver från såväl NOMX DM som någon annan. Finansinspektionen har också rätt att genomföra undersökningar på plats. Uppfyller inte NOMX DM de krav som gäller för att bedriva clearingverksamhet har Finansinspektionen rätt att återkalla tillståndet, vilket innebär att verksamheten måste upphöra. Finansinspektionens befogenheter framgår av *lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden*, *lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument* och *lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden*. Regleringen omfattar utöver det företag som fått tillstånd att bedriva börs- och clearingverksamhet även clearingdeltagarna.³³

Tillsynen av börs- och clearingorganisationer utövas löpande primärt av en tillsynsgrupp om fem personer inom avdelningen för Marknader. Tillståndsärenden och stöd i juridiska frågor hanteras av ansvarig rättsenhet. Frågor om tillsyn och analyser av särskilda riskområden hanteras av olika riskanalysenheter inom Finansinspektionen, som gör undersökningar utifrån aktuell tillsynsplan.

Mål för tillsynen

Finansinspektionen är en myndighet med ansvar för tillsynen över finansiella marknader, marknadsplatser och finansiella företag. De övergripande målen är att bidra till det finansiella systemets stabilitet och effektivitet samt att verka för ett gott konsumentskydd. För att uppnå dessa mål utformar Finansinspektionen regler för finansiell verksamhet, lämnar tillstånd, utövar tillsyn och analyserar omvärldsförändringar. Företag under Finansinspektionens tillsyn inbegriper bland annat

³² IMF "Sweden: Financial System Stability Assessment, including Reports on the Observance of Standards and Codes on the following topics: Monetary and Financial Policy Transparency, Banking Supervision, Securities Regulation, Insurance Regulation, and Payment Systems". IMF:s landrapport nr 02/161, augusti 2002, punkt 55, s. 23.

³³ För de deltagare som ska delta i clearingverksamheten för annans räkning, krävs att de antingen är finansiella institut under Finansinspektionens tillsyn eller utländska företag under motsvarande tillsyn i sitt hemland. Clearingdeltagare som enbart ska delta i clearingverksamheten för egen räkning och inte står under FI:s tillsyn eller motsvarande tillsyn i sitt hemland är skyldiga att, på FI:s begäran lämna uppgifter om förhållanden som rör deltagandet i clearingverksamheten.

■ banker och övriga kreditinstitut, värdepappersbolag, fondföretag, börser, clearingorganisationer och försäkringsbolag.

De mest prioriterade företagen är för närvarande de fyra stora bankkoncernerna samt NOMX STO och Euroclear Sweden. Dessa bedöms var och en ha en betydande påverkan på den finansiella marknaden och blir därför föremål för mer omfattande undersökningar och tillsynsåtgärder. I denna tillsyn ingår utvärderingen av NOMX DM som central motpart i värdepappersclearingen enligt European System of Central Banks (ESCB) och Committee of European Securities Regulators (CESR) *Recommendations for Central Counterparties*.

Finansinspektionens övergripande mål och verksamhetsinriktning framgår av bland annat årsredovisningen och verksamhetsinriktningsdokumentet. Dessa och andra dokument finns tillgängliga på hemsidan (www.fi.se). På hemsidan återfinns också olika tillsynsrapporter, till exempel den årliga rapporten över finanssektorns stabilitet.

Löpande rapportering till myndigheten

Finansinspektionen träffar regelbundet representanter från NOMX STO för att gå igenom samtliga förändringar i verksamheten i enlighet med en fast agenda som omfattar bland annat förändringar i produkter och tjänster, organisation, system och regelverk. NOMX STO rapporterar kvartalsvis finansiell information till FI. För väsentliga händelser, till exempel att NOMX STO inte kan uppfylla sina åtaganden mot kunderna eller vid fel i de tekniska systemen, finns en rapporteringsskyldighet enligt Finansinspektionens allmänna råd 2005:12. Rapporteringsskyldigheten för outsourcad verksamhet åligger även NOMX STO. En förutsättning för outsourcing är att Finansinspektionen genom NOMX STO har full insyn.

Samarbete med utländska myndigheter

Finansinspektionen har träffat en särskild överenskommelse med de finländska, danska och norska tillsynsmyndigheterna, Finanssivalvonta, Finanstilsynet Danmark, och Finanstilsynet Norge, om samarbete i tillsynen av de olika börs- och clearingverksamheterna inom NASDAQ OMX-koncernen. Målet med samarbetet är att säkerställa en effektiv och heltäckande tillsyn. Myndigheterna träffas regelbundet för utbyte av information, samråder i gränsöverskridande frågor samt gör gemensamma utredningar.

Riksbanken

Det är i sin funktion som central motpart i clearingen av derivatinstrument som NOMX DM är av betydelse för stabiliteten i det finansiella systemet och därmed för Riksbankens övervakningsarbete.

Övervakning

Grunden för Riksbankens övervakningsroll återfinns i Riksbankslagen³⁴, enligt vilken Riksbanken ansvarar för främjandet av ett säkert och effektivt betalningsväsende. Dessutom har Riksbanken möjlighet att ge likviditetsstöd i form av krediter på särskilda villkor. Riksbankslagen ger också Riksbanken rätt att begära den information från instituten som Riksbanken bedömer som nödvändig i övervakningsarbetet.

Riksbanken har definierat två övergripande mål utifrån det ansvar som framgår av Riksbankslagen. Riksbanken ska arbeta för att minska risken för att en kris i det svenska finansiella systemet uppstår. Därmed minskar man också risken för att behöva bistå instituten med nödkrediter. Om en kris trots allt inträffar ska Riksbanken ha förmåga att hantera krisen till så låg kostnad som möjligt, det vill säga ha en tillfredställande krishanteringsförmåga.

³⁴ Lag (1988:1385) om Sveriges riksbank.

Riksbankens övervakning av den systemviktiga finansiella infrastrukturen utgör en central del i arbetet med att minska risken för en finansiell kris. Till grund för övervakningen ligger en analys av de risker som uppstår i clearing och avveckling av betalningar och värdepapperstransaktioner. I övervakningsarbetet identifierar Riksbanken i vilken utsträckning sådana risker har hanterats genom marknadspraxis eller genom utformningen av regler och rutiner eller de tekniska systemen. Om Riksbanken identifierar brister i riskhanteringen, försöker Riksbanken initiera en förändring eller en utredning av vilka åtgärder som bör vidtas. Riksbanken har dock ingen rättslig möjlighet att kräva åtgärder av marknadsaktörerna. Riksbanken försöker istället förmå aktörerna att agera genom så kallad "moral suasion"³⁵. Två uttryck för detta är publiceringen av utvärderingarna samt presentation av resultaten av övervakningsarbetet i Riksbankens rapport *Finansiell stabilitet*.

Riksbanken har bedömt att NOMX DM är systemviktig i sin roll som central motpart i derivatclearingen trots att de värden som hanteras är relativt låga. Den bedömningen baseras på att motpartsriskerna, som parterna i en transaktion skulle ha haft mot varandra, i samband med clearingen istället övertas av NOMX DM då den inträder som central motpart. Det finns därmed en risk att störningar hos NOMX DM sprids till andra institut och andra delar av betalningssystemet. Alla derivat som handlas på NOMX DM clearas automatiskt i NOMX DM:s system. De som handlar med dessa derivat har därför inget alternativ, utan måste använda sig av NOMX DM:s centrala motpartstjänst. Som ett led i övervakningen av den finansiella infrastrukturen utvärderar Riksbanken därför årligen NOMX DM:s verksamhet som central motpart i derivatclearingen enligt European System of Central Banks (ESCB) och Committee of European Securities Regulators (CESR) *Recommendations for Central Counterparties*.

I övervakningen av NOMX DM strävar Riksbanken efter att se till att NOMX DM har en sund hantering av motpartsriskerna, tillförlitliga finansiella resurser samt rutiner som minimerar avvecklingsriskerna. Att utvärdera NOMX DM:s centrala motpartsroll mot European System of Central Banks (ESCB) och Committee of European Securities Regulators (CESR) *Recommendations for Central Counterparties* utgör en betydande del av Riksbankens övervakningsarbete. Om risker eller effektivitetsförluster identifieras, påtalas dessa i syfte att få till stånd en förändring.

På Riksbanken arbetar Enheten för finansiell infrastruktur under Avdelningen för finansiell stabilitet med övervakningen av den finansiella infrastrukturen. Inom enheten arbetar sammanlagt nio personer varav tre arbetar med clearing- och avvecklingsfrågor. Dessutom finns specialistkompetens inom områdena riskhantering, juridik och IT att tillgå inom Riksbanken.

Riksbanken publicerade en allmän beskrivning av sin roll 1995³⁶. En presentation av Riksbankens syn på sitt uppdrag publicerades 1997³⁷ och en beskrivning av Riksbankens roll som övervakare publicerades 2001³⁸. Såväl dessa publikationer som tal och remissvar som rör de finansiella marknaderna finns tillgängliga på Riksbankens hemsida på Internet. Resultatet av Riksbankens arbete med övervakningen av NOMX DM sammanställs dessutom årligen i rapporten *Finansiell stabilitet*. Den fullständiga utvärderingen av NOMX DM finns också tillgänglig på Riksbankens hemsida.

Insamling av information

Riksbanken har enligt Riksbankslagen rätt att ta del av den information Riksbanken anser vara nödvändig för att fullgöra sitt uppdrag. För att samla in informationen använder sig Riksbanken av:

- Kvartalsmöten, där representanter från Riksbanken träffar representanter från NASDAQ OMX STO för att diskutera NOMX DM:s verksamhet som central motpart. Dessa möten fokuserar på NOMX DM:s verksamhet, systemdrift och riskhantering.

³⁵ "Moral suasion" innebär informella påtryckningar, snarare än formella maktmedel.

³⁶ *Finansmarknadsrapport* 1995:1.

³⁷ *Finansmarknadsrapport* 1997:1.

³⁸ Martin Andersson, Gabriela Guibourg och Björn Segendorf, *Riksbankens roll som övervakare i den finansiella infrastrukturen, Penning- och valutapolitik* 2001:3.

- Analys av clearingsystemet GENIUM INET Clearing Workstations tillgänglighet i RIX-systemet. Eftersom NOMX DM:s kontantavveckling sker i Riksbankens betalningssystem, RIX, kan systemets tekniska robusthet analyseras utifrån tillgängligheten i RIX.
- En årlig utvärdering av NOMX DM som central motpart enligt internationella standarder. Denna medför att NASDAQ OMX STO årligen uppdaterar den information som tillhandahålls Riksbanken för detta ändamål.

Inom ramen för sitt internationella arbete deltar Riksbanken också aktivt i insamling av information och statistik för olika ändamål.

Samarbetet mellan Riksbanken och Finansinspektionen

År 2003 träffade Riksbanken och Finansinspektionen en överenskommelse om samarbete i frågor rörande finansiell stabilitet. År 2005 reviderades överenskommelsen bland annat för att även omfatta Finansdepartementet. Myndigheterna har genom överenskommelsen enats om riktlinjer för samråd och informationsutbyte i arbetet med finansiell stabilitet och krishantering.³⁹

2005 beslutade Riksbanken och Finansinspektionen även att utvidga sitt samarbete till att också omfatta en gemensam utvärdering av de svenska clearing- och avvecklingssystemen.⁴⁰ Myndigheternas samarbete har därför fördjupats genom bland annat mer omfattande utbyte av såväl information som arbetsmetoder.

³⁹ Se www.fi.se och www.riksbank.se.

⁴⁰ Samarbete sker i utvärderingarna av NOMX DM:s derivatclearing, Bankgirocentralens betalningssystem och i utvärderingen av värdepappersavvecklingen i Euroclear Sweden.

■ Källor

Lagar

Direktiv 98/26/EG om slutgiltig avveckling i system för överföring av betalningar och värdepapper

Direktivet 2002/47/EG om ställande av finansiell säkerhet

Konkurslagen (1987:672)

Förmånsrättslagen (1970:979)

Lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden (VpML)

Lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument

Lag (1988:1385) om Sveriges riksbank

Lag (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden.

Dokumentation

Diverse börsmeddelanden (<http://nordic.nasdaqomxtrader.com/newsstatistics/>)

Clearing och avvecklingsrisker, Finansinspektionen rapport 24 oktober 2002 (Dnr 02-3436-000)

Committee on Payment and Settlement Systems, *Core Principles for Systemically Important Payment Systems*, BIS, januari 2001

Committee of Sponsoring of the Treadway Commission Enterprise Risk Management Framework (COSO), 2003

European System of Central Banks (ESCB) och Committee of European Securities Regulators (CESR) *Recommendations for Central Counterparties*

Finansiell Stabilitet 2002:2, Sveriges riksbank

Finansmarknadsrapport 1995:1

Finansmarknadsrapport 1997:1

Förändringar i NASDAQ OMX ABs kapital, FI Dnr 09-12329

Martin Andersson, Gabriela Guibourg och Björn Segendorf, *Riksbankens roll som övervakare i den finansiella infrastrukturen*, Penning- och valutapolitik 2001:3

NASDAQ OMX Årsredovisning 2008

OMX Derivatives Markets as a Counterparty (<http://nordic.nasdaqomxtrader.com/>), Nov 2009

NOMX DM:s derivatregelverk (www.nasdaqomx.com/) per 091221

NOMX DM:s svar på frågorna i European System of Central Banks (ESCB) och Committee of European Securities Regulators (CESR) Recommendations for Central Counterparties

■ Övriga källor

www.fi.se

www.riksbank.se

www.norges-bank.no

www.imf.org

<http://nordic.nasdaqomxtrader.com>

<http://www.nasdaqomx.com>

<http://nasdaqomxnordic.com>

<http://www.nasdaqomxcommodities.com/clearing>

<http://www.n2ex.com/Clearing/>